

195870

VÉRTESI
A
KUTYÓK
VILÁGÓBÓL

N. M.

OSK

A KURUCZ VILÁGBÓL.

KÉT ELBESZÉLÉS.

IRTA :

VÉRTESI ARNOLD.

I. A PRÉDIKÁTOR.

II. A KARANCSI KASTÉLY URAI.

SZERZŐ SAJÁTJA.

DEBRECZEN,
NYOM. A „DEBRECZENI ELLENŐR” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1886

P. o. hung
1571 ga

195870

M. N. MUSEUM KÖNYVTÁRA
II. Nyomt. Kövedéknaptó
1902 év 138. sz.

A PRÉDIKÁTOR.

NY. KÖNYVTÁR
KÖNYV-ÉRTÉKELÉS
1880. évi. I. évfolyam.
13. kötet. 034

I.

Késő este volt. Csunya, sötét, zivataros este. Keservesen bömbölt a szél s rázta künn a fák gallyait, csikorgatta a szélkakast a háztetőn s befütyölt a kéményen. Hi hu! hi hu! Ki van itthon?

Itthon van a gazda maga, ott ül a nagy tölgyfaasztal felső végén, a megtestesült nyugalom, galambösz hajával, simára borotvált, kövér, piros arczával. Ősz haja után az ember aggastyánnak tartaná, de ha egészségtől duzzadt, pirosuló arczát, izmos, magas termetét, mely ültében is meglátszik, a széles vállakat, az egyenes magatartást

tekinti valaki, csaknem ifjunak mondaná e férfit.

Nagyon nehéz életkorát megszabni, de annál könnyebb első pillanatra fölismerni, hogy az izmos, komoly, nyugodt arczu férfi, ki ott ül az asztalnál, nem lehet más, mint lelkipásztor. Még ha nem volna is rajta a hosszú fekete tóga, már arcza elárulja hivatását.

A biblia fekszik előtte kinyitva s főn szóval olvassa a pislogó lámpa világa mellett a szent igéket, míg az asztal tulsó végén, fejét alázatosan meghajtva, fiatal nő ül és hallgatja. Szép, szelid, gyermekded, félénk arcz, hosszú sötét pilláktól árnyékolt egy pár szem, melyet a fiatal asszony alig mer fölemelni, kissé meghuzódott, halvány vonások, mint ahogy láthatni olyanoknál, kik nem rég üdültek föl valami betegségből. Feje fekete kendővel bekötve, ruhája is egyszerű fekete szövet s bő redői közül mi sem látszik ki az ifjui természetből.

Tiszteletes Mercator Sámuel nem szereti a világi hiuságot s úgy öltözteti feleségét, mint az komoly egyházi férfit hitveséhez illik. Nem engedné, hogy tarka vigánokat, puffadt ujjú, kivágott nyaku ruhákat, csipkés gallérokat, füző derekat és más afféle elvetemedett öltözeteket viseljen, mint a milyeneket istentelen életű személyek behoztak idegen országokból és immár nem átallanak nyilvánosan is viselni, isten és minden igaz keresztyén megbotránkoztatására, a mi ellen tiszteletes Mercator Sámuel (Kalmár lett volna eredetileg családi neve) már több ízben hatalmas prédikációkkal is sikra szállt, hogy megtörje a sátán hatalmát. Ámbár a kis faluban, melynek ő volt lelkipásztora, nehezen jutott volna valakinek eszébe csipkés gallérokat s a sátán más efféle találmányait felöltetni magára. A szegény paraszt-asszonyok örültek, ha daróczba öltözhettek.

Rosz világ volt az a szegény emberekre s hálát adott az istennek, a kinek a bőrét le nem nyuzták a sok katonajárásban, háboruskodásban. Ma a kurucz, holnap a labancz. De a kis falu, hol tiszteletes Mercator Sámuel viselte a lelkipásztor tisztét, e részben különösen szerencsés volt; félreesett minden utból s csak nagyritkán vetődött ide valami csavargó, portyázó csapat. Aránylag tehát meglehetősen békés életet éltek e helység lakosai és sokkal kevesebbet panaszkodhattak, mint szomszédjaik, mit az isten különös gondviselésén kívül rengeteg erdeiknek is köszönhettek. Tiszteletes Mercator Sámuel azonban soha sem ismerte el az utóbbit s mindig csak az előbit kötötte hiveinek lelkére. Az isten gondviselése meg fogja őket mindaddig őrizni, míg megmarad köztük a tiszta erkölcs és az igaz reformált vallás.

Mert hogy veszedelem fenyegeti mind-

kettőt, nemcsak a puffadt ujju és kivágot nyaku ruhák s csipkés gallérok, hanem az ólálkodó farkasok, a jezsuiták részéről is, azt gyakran emlegette predikációiban tiszteletes Mercator Sámuel. Mindamellett azonban ez ideig sokkal több bajuk volt a helységbelieknek az igazi farkasokkal, mint a névlegesekkel. Azok évenként bizony nem csekély kárt okoztak némely juhos gazdának s télen át bekullogtak egész a kert alá; de a jezsuiták, bármennyit emlegette is tiszteletes Mercator Sámuel, nem mutatkoztak eddig.

Egyáltalán békés napokat élt a kis falu s ha a buzgó prédikátor mennydörgő beszédeit leszámítjuk, egyéb harczias dolog most már régóta nem fordult itt elő. Ugy látszott, kurucz, labancz egyformán elfelejtette ezt az elrejtett kis fészket, mely sűrű erdők közepett, keskeny völgyben feküdt. Járt ut nem vezetett hozzá s főkép ugy

őszszel a feneketlen sárban, a ragadós agyagban nem igen lehetett kedve valakinek csatangolni, mikor azt sem tudhatta, akad-e itt emberi lakásra.

Igy éltek csöndesen, nyugalmasan a kis helység lakosai. Néha-néha fölriasztotta ugyan őket egy-egy rémhír. — Menekülők futottak oda marháikkal a szomszéd helységekből vagy valamely pásztor ember vett észre katonákat az erdő szélén. Olyankor tiszteletes Mercator Sámuel hamarjában összegyűjtötte az egész községet s a mint megharsant minden ajkról az ének: „Erős várunk nekünk az isten“, mindjárt el is múlt a veszedelem, eltűnt az ellenség.

Még eddig semmi körülmény sem ingatta meg tiszteletes Mercator Sámuel rendületlen hitét s erősen meg volt győződve a buzgó prédikátor, hogy nem is jöhet oly körülmény, oly idő. Ép oly nyugodtan nézett szemébe a jövőnek, mint a

mily nyugodtan tekintett végig a multon. Itt bent e szerény kis paplakban és e férfiú lelkében nem uralkodott egyéb, csak nyugalom, csönd és szilárd hit az istenben. Künn dulhatott a fürgeteg, tombolhatott a szél ; itt bent tudták, hogy az Ur oltalma alatt vannak.

De hollá ! mintha most egyéb zaj is hallatszanék, nemcsak a szél által hajtogatott galyak recsegése, csapkodása. Igen, igen, más zaj. Most világosan hallhatni. A kapun dörömböz valaki.

A félénk, fiatal nő megrezzen. Tiszteletes Mercator Sámuel komolyan, feddőleg tekint rá, mintha mondani akarná : te kishitü !

De semmit sem szól. Csöndesen föláll és kimegy. Valami elkésett utas lesz, a ki bebocsáttatást kér, valami szegény prédikátortárs, a kit elűztek békés hajlékából. Bál papjai, a jezsuiták ; vagy valami ván-

dorló diák, a ki akadémiákra megy, idegen országokba s kéregetve jár eklézsiáról-eklézsiára. Ide ugyan szegény helyre jön, de szives fogadtatásra bizton számithat. Bárki legyen, jöjjön. Utasoknak szállást, éhezőknek ételt adni keresztyéni irgalmasság.

Tiszteletes Mercator Sámuel a kapuhoz közeledett. Künn azalatt keményen folyt a dörömbözés és közbe türelmetlen szitkozódó szó is hallatszott. Ez nem lehet szegény kolduló diák, a ki éjjeli szállásért könyörög, sem valami prédikátortárs. Az ajk, mely az Ur igéjét hirdeti, nem nyilhatik szitkozódásra.

Furcsa vendég lehet; ugyancsak türelmetlen. S ugy rémlik a tiszteletesnek, mintha kardesörrenést is hallana. Portyázók lesznek. Régóta nem jártak már erre. Bizonyosan csak ugy véletlen tévedtek ide. Vagy talán csak egyes, magános kóborló hadi ember.

A tiszteletes körülövezte magát teljes lelki erejével s az Ur nevében fogadta az érkezettet.

— Jövevény, bárki légy, — mondá, — ha éjjeli szállást keressz e hajlékban, megtalálod azt; de ha más szándék vezet, rossz helyen jársz. Szegény emberek laknak itt, kiknek sem aranyuk, sem ezüstjük; csak egy darab barna kenyér vár itt rád és az isten oltalma.

A künn dörömböző szitkozódva felelt.

— Ne papolj oly sokat, öreg, nincs most rá idő. Nyisd ki a kaput hamar!

A hang ismerősnek tünt föl a prédikátor előtt, de nem tudta hirtelenében még sem, hogy ki lehet. Egy pillanatig gondolkodva megállt. Vajjon ne költse-e föl egyház szolgáját, a ki lent a méhesben aludt s a ki fiatalabb korában, míg meg nem sántult, maga is oda járt a hajdukkal s részt vett nem egy hadi kalandban.

A ki künn várakozott, türelmetlen esörgette kardját.

— Mi a menyköt, öreg ! Talán bizony félsz tőlem ! Csak hamar ! hamar ! Nyisd már ki azt a kaput !

— Mindjárt, vitézlő uram, — felelt a pap.

S leemelte a nagy rudat, melylyel a kapu be volt támasztva.

— Lépjen be kegyelmed az Ur nevében.

Csak egy magános gyalog ember lépett be.

— Most beteheted a kaput megint, öreg — szólt a belépő és maga is segített visszahelyezni a kaput támasztó nagy rudat.

Teljes sötétségben álltak, aházi gazda és váratlan vendége. A félig nyitott konyhajtón át kicsillámló láng nem világosította meg egész odáig az udvart. A prédikátor még most sem ismerte föl vendégét, bár hangja mindinkább ismerősnek tünt föl.

A vendég egyébként nem várt hosszú kínálgatásra, hanem egyenest befelé sietett a hol a tüzet lobogni látta a konyhában.

— Épen jókor jövök, — szólt belépve ; — csak elő a vacsorával, öreg ! Mondhatom, hogy átkozottul megéheztem ebben a hosszú utban, mig ide találtam.

Fehér szürposztó-köpenyeget viselt a jövevény, mint a milyet Thököli kurucz lovasai viseltek. Kucsmája mélyen le volt nyomva s hiányzott mellőle a toll ; köpenyege sáros, és járásán látszott, hogy elfáradt ; sántított is kissé.

— Lovam elesett egy árokban s kitérte a lábát, — dűnnyögé bosszusan ; — szerencse, hogy magam is nem törtem nyakamat ebben a ti átkozott erdőtökben, s ebben a pokoli sötétségben.

Csak most ismert rá a pap vendégére.

— Kegyelmed az Ádám urfi ?

— Én, én, — felelt amaz. — Rég jártam erre ugye, öreg ?

— Régen bizony, — erősítette tiszteletes Mercator Sámuel. — Mióta kegyelmed elbujdosott erről a mi vidékünkéről, hírét sem hallottuk.

— Meghiszem azt. Kutya idők jártak ránk, öreg. Nem jó lett volna hazakerülni; megkurtithatták volna az embert egy fejjel. S akármily keveset ér is, csak ez az egy fejem van. Nem szeretném odadni. De most, hogy szépecskén összeszedtük már magunkat Erdélyben s elindultunk Thököli uram zászlója alatt, azt hittem, majd más-kép kerülök haza én is. — De még nincs vége a bujdosásnak, öreg.

— Az Ur megsegíti a kegyelmetek fegyvereit, — viszonzá áhitattal a pap, — mint a hogy megsegítette Izrael népét a moabiták ellen.

— Hagyd el, öreg! — szakította félbe a jövevény.

Ledobta magáról sáros, vizes köpenyét s leült az asztal mellé.

— Nincs egy pohár borod, öreg? Átkozott csunya idő van ott künn, egészen átáztam, fáztam. De jó így, legalább nyomomat vesztették, a kik üldöznek!

A prédikátor részvétellel fordult vendégéhez.

— Kik üldözik kegyelmedet Ádám urfi?

— Kik üldöznek? — szólt a vendég s nagyot ütött öklével az asztalra. — A moabiták, a hogy ti bibliafalók nevezitek, a labanczok, a németek, öreg.

— S hol az ifju Gideon, kit az Ur kiválasztott, hogy vezére legyen az igazak táborának? — szólt a prédikátor álmélgodva.

— Roszul választotta ki, — felelt a boszus kurucz. — Thököli uram belebolondult Ilona asszonyba. Munkácsot látogatja

s nagyobb most a gondja a szép asszonyra, mint a bujdosó kuruczságra. A kassai jezsuiták járnak-kelnek nála, alkudoznak, ígérgetnek a császár nevében. Mindjárt mondtam, a hogy láttam azokat a ruzsnya fekete férgeket, nem jó vége lesz ennek, üssön belé a zivatar !

— Thököli uram elárulta az igaz ügyet ? — kiáltott föl a prédikátor a bámulás és fájdalom hangján.

— Én mondom, hogy elárulja, — felelt a mérges kurucz. — Sokat elárul az ember egy szép asszonyért, öreg. És a jezsuiták kieszközölték, hogy a császár beleegyezik a házasságba.

— De hiszen a Zrinyi Péter leánya ! — veté ellen tiszteletes Mercator Sámuel.

— Zrinyi vagy nem Zrinyi, mindenki áruló ma már, öreg. Vége a szabadságnak ! Vége az igaz reformált vallásnak ! Gyerekre bíztuk a dolgunkat, úgy vesszük

hasznát. Thököli egybekel Ilona asszony-nyal, pápista lesz és áttér a császár pártjára.

A jámbor prédikátor szörnyüködve hallgatta a kurucz kapitány hireit. Thököli pápista ! Thököli a császár pártján !

— Bort, bort ide, öreg ! — kiáltott a vendég. — És siessetek a vacsorával. Azt sem tudom, békében elkölthetem-e.

Tiszteletes Mercator Sámuel kiment s nemsokára egy kancsó borral tért vissza, melyet letett az asztalra a vitézlő ur elé.

— Csak ilyennel szolgálhatunk, Ádám urfi, szólt mentegetőzve. — Biz ez nem olyan, mint a martonosi kastély pinczéből való ; hanem igaz jó szívvvel szolgálok vele Ádám urfi . . .

— Jó, jó, — szakította félbe a kurucz kapitány. — Hát a vacsora ?

— Mindjárt föltálalják azt is, Ádám urfi. De, hogy történt mégis az a dolog,

hogy kegyelmednek megint bujdosni kell, Ádám urfi ?

— Hogy történt ? — pattant föl amaz. — Hát nem hallod, hogy Thököli eladott minket a császárnak ? Fegyverszünetet kötött a német generálissal. Ez a kezdete ; azután jön majd a többi. De én nem kötöttem fegyverszünetet, öreg, s nem vártam a Thököli uram engedelmére, hogy ott támadjam meg a labanczot, a hol találom. Elhajtottuk marháját s levágtuk, a kik kísérték. Arra aztán Thököli uram azt mondta : fel is ut, alá is ut, csináljam el a némettel a dolgomat, a hogy tudom. Így van, öreg, s most üldöznek engem, mint fegyverszünetbontót s meggyülne a bajom, ha megtalálnának.

— Ne féljen Ádám urfi, itt nem találják meg, — viszonzá tiszteletes Mercator Sámuel. — Én nem felejtettem még el a Martonosy urak kegyes pártfogását. A

kegyelmed ura-atyja, Ádám urfi, mint szegény árva fiut fogadott föl engem, Wittembergában kitanittatott, neki köszönhetem, a mit tudok, a mi vagyok, az ő pártfogásából nyertem e paróchiát, én nem leszek soha hálátlan, Ádám urfi.

— Tudom öreg, — viszonzá Martonossy Ádám, — azért jöttem hozzád. Meglehet, hogy nyomomat vesztették az üldözők az erdőben, de ha idáig találnának jönni, neked majd lesz valami rejteked.

— Lesz, Ádám urfi, s a milyen igazán hiszem az istent, oly igazán meg fogom őrizni a kegyelmed rejtekének titkát, akármi történjék velem.

II.

Még egy ideig fönmaradtak az asztalnál a gazda és vendége. A bujdosó kurucz fenéig kiitta a kancsó bort, s derekasan

hozzálátott a vacsorához is, melyet a fiatal asszony föltálalt.

— Ni-ni, öreg, ki ez a takaros fiatal személy? — szólalt meg Martonossy Ádám, katonásan végig méregetve szemével a piruló ifju nőt.

— Feleségem, Ádám urfi, — viszonzá a pap.

— Mi a manót, öreg! Hát te azóta meg is házasodtál? Hol vetted azt a szép fiatal menyecskét?

— Árva volt az istenadta. Szegény prédikátor leánya. Semmi atyafia; messze földről szakadtak ide; mikor atyját eltemették, egészen egyedül maradt. Ugy vettem magamhoz hitvestársul.

Martonossy Ádám nem felelt rá. Fölhajtotta a kancsót, s kiitta azt a keveset, a mi még a fenekén volt. Aztán föllállt.

Termetre nézve vézna emberkének látszott a pap óriási alakja mellett. Naptól,

vihartól cserzett fakó színü arcza sovány volt; kiálló csontok, beesett szemek; haja törökösen tövig lenyirva, csak egy csombók volt meghagyva feje bubján. Bivalybőr ködmönfélét viselt, derekát széles török övvel kötötte át s nagy rezes kard verdeste az oldalát.

Egész alakja inkább szánalmat, mint félelmet ébresztett a szemlélőben, csak vadul villogó szeme kölcsönzött neki valami megdöbbenőenszilaj, szenvedélyes kifejezést. Szemhéjai azonban gyakran leereszkedtek s eltakarták szemét és olyankor Martonossy Ádám csak fáradtnak látszott, semmi egyébbnek.

A predikátor lelkében csak ez utóbbi kép benyomása maradt. Ő csak az üldözöttet, a menekülőt látta, ki segítségért esdekel s hajdani jóltevőjének, pártfogójának a fiát. Megfogta az ifjunak kezét s magával vezette.

— Most jöjjön, Ádám urfi, oly helyre vezetem, hol senki sem fogja keresni. Ott elmaradhat, míg elhuzódik feje felől a veszedelem, míg abba hagyják az üldözést s kegyelmed biztosan távozhatik.

A kurucz kapitány fölkel az asztaltól, hogy kövesse a papot. Csak egy pillantást vetett még a szép fiatal asszonyra, ki mélyen elpirulva, alázatosan állt az ajtó mellett.

Tiszteletes Mercator Sámuel nem vette észre azt a pillantást. Nyugodtan, komolyan ment előre s vezette maga után az ifjut.

— Hová megyünk, öreg? — szólta a kurucz kapitány, midőn újra kiléptek az udvarra.

— Az isten házába, — felelt a predikátor komoly méltósággal.

Kezét nyujtotta az ifjunak s úgy vezette azt át a sötét udvaron.

— Félek, hogy nem nekem való hely

a hová megyünk, — kaczagott Ádám urfi.
— Elszoktam már én az ilyen szent helyektől.

A prédikátor már megnyitotta ajkát a komoly feddő szóra ; de e pillanatban úgy rémlett neki, mintha lódobogást hallana s minden egyebet elfelejtett, csak a pillanat veszedelmére gondolt.

A vihar már elcsöndesült, nem bömbölt a szél s a néma éjben, a sűrű, nedves levegőben messze elhallatszott a hang.

— Hallotta kegyelmed, Ádám urfi, — szólt a prédikátor.

— Siessünk, — felelt amaz.

A pap kinyitotta a kis ajtót, mely a templom kerítésébe vezetett. Sietve átmentek. Aztán kinyitott egy másik kis ajtót, melynek rozsdás zárában csikorogva fordult meg a kulcs. Penészszagu, nyirkos, büzhödt levegő ömlött ki, a mint az ajtó megnyilt.

— Talán csak nem a kriptába akarsz

vezetni, öreg? — szólt a kurucz kapitány, ösztönszerűleg megrázkódva.

— De épen oda, Ádám urfi.

Tiszteletes Mercator Sámuel megfogta a vonakodónak kezét és sietve levezette magával a lépcsőkön.

Botorkálva jutottak le a sötétben. Hanem ott lent aztán tiszteletes Mercator Sámuel tüzet ütött ki s meggyújtott egy szurkos fenyőbotot. Annak világítása mellett haladtak tovább az alacsony földalatti boltozatban.

Jobbra, balra zöldes penészszel borított bekormosult kötáblák látszottak, durván vésett betűkkel. A holtak nevei voltak ott följegyezve, kik e sirboltban pihenték örök álmukat. De Martonossy Ádám nem ért rá olvasgatni a föliratokat, csak vállat vonított s annyit mormogott összeszorított fogai közt:

— Unalmas társaság lesz ez, öreg.

Tiszteletes Mercator Sámuel nem felelt rá, csak tovább sietett.

A kripta nem volt nagy, hamar a végére értek. Ott valami oltár állt, de már csak a puszta köve volt meg.

— Itt mondták valaha Bál papjai miséiket, szólt a prédikátor; de az Ur lerombolta bálványimádó oltáraikat s szét-szórta őket. Ez a templom valaha a pápistáké volt s kolostor is állt akkor mellette. De már annak majd száz éve. A kolostornak már csak a helye áll s alig emlékszik még rá valaki.

— S csak ez a kripta maradt föl, a hova te most engem vezetsz?

— Még valami egyéb is, Ádám urfi, de a mit talán senki sem tud s én magam is csak véletlen jutottam rá.

Akkor tiszteletes Mercator Sámuel kiemelt egy követ az oltár mögül, néhány lépcsőn fölmentek s egy második földalatti

bolthajtásba értek, mely tágasabb volt, mint az előbbi, szárazabb is, és úgy látszott, nem arra a célra épült, hogy temetkezőhelyül szolgáljon. A lerombolt kolostornak valami földszinti csarnokát képezhette, de most már a ráhullt sok omladék betemette s egészen földalattivá változtatta.

— Itt nem fogják kegyelmedet keresni, — szolt a prédikátor. — Én magam hozom el mindazt, a mire szüksége lesz kegyelmednek. Bizzunk az istenben, Ádám urfi, nem tart sokáig ez a rabság.

A kurucz kapitány csak annyit felelt:

— Visszatérsz nemsokára, öreg?

— Azonnal visszatérek, — felelt a prédikátor.

De a mint már menni akart, újra visszafordult:

— Mindnyájan az Ur kezében vagyunk Ádám urfi, s ha mégis valami váratlan történnék velem . . .

Hangja itt kissé elakadt.

— Ha nem térhetnék többé ide vissza, ne féljen Ádám urfi, nem marad elhagyatva. Lesz gondviselő kéz, mely mindent elhoz helyettem s lesz hű lélek, mely örködni fog kegyelmed fölött.

— Csak nem a feleséged, öreg? — szólt Martonossy Ádám villogó szemmel.

Tiszteletes Mercator Sámuel nem felelt. Komoly ünnepélyes léptekkel hagyta el a földalatti csarnokot s nemsokára eltűnt a sötét kriptában.

III.

Midőn a predikátor visszatért, egész kis háznépét megriadva találta. Felesége a két asszonycseléddel a konyhában reszketve huzódott egy szögletbe s talán csak azért nem sirt, mert nem mert; a két asszony-személy azonban hangosan óbégatott.

Durva, fenyegető kiabálás és dörömbö-

zés hallatszott a kapun. Idegen hangok, tördelt magyar szavak, fegyverek csörgése, lovak kapálózása. Semmi kétség, az üldözők gyorsan megérkeztek a menekülő nyomába.

A nagy zajra előkullogott a méhesből a sánta egyházfi, de határozatlan állt az udvar közepén, nem tudva, hogy mit csináljon. Akkor jelent meg tiszteletes Mercator Sámuel s kinyitotta a kaput.

— Ha az Ur velünk, ki lehet ellenünk?

Vallon lovasok voltak, a kik most bementek az udvarra, a császári seregből való katonák. Hadnagyuk keményen rá mordult a predikátorra, adja elő a szökevényt; ne is tagadja, mert ugy is hasztalan; az üldözött kurucz nem menekülhetett más-hová, mint ide.

— Kutassák át egész házamat, vitézlő uram, — felelt Mercator Sámuel nyugodtan.

— Azt meg is cselekedszük, prédikátor uram, — viszonzá hetykén a hadnagy. — De

vigyázzon kegyelmed, mert feje is koczkán forog.

— A mint istennek tetszik, hadnagy uram.

Kikutatták az egész házat, föltúrták minden zegét-zugát, de a szökevényre sehol sem akadtak. A hadnagy lábával tombolt.

— Pedig itt kell neki lennie. Bárhová rejtette el kegyelmed, de itt kell lennie.

A kutatás újra kezdődött. A hadnagy perczről-perczre mérgesebb lett, a mint látta fürkészésük eredménytelenségét. A katonák dühöngtek s kezdtek mindent összevissza törni a mi kezük ügyébe akadt.

A prédikátor nyugodtan, rendületlen nézte.

— Hol a szökevény? — kiáltott a hadnagy.

A prédikátor nem felelt.

— Nem vall kegyelmed?

— Nincs mit vallanom, — válaszolt tiszteletes Mercator Sámuel.

— Majd kivallatják Eperjesen, — felelt vissza a hadnagy. — A generalis nem érti meg a tréfát, prédikátor uram, és sokan vallottak már a kinpadon, a kik makaeskodtak elébb.

— Megmondtam hadnagy uram, hogy nincs mit vallanom.

— Akkor sem, ha abból halálos veszelelem kerekedik kegyelmedre?

— Akkor sem.

— Kegyelmed lássa, — szólt a hadnagy vállvonítva. — Negyedfélszáz prédikátort hurezoltak el gályarabságra Nápolyba, mert a lázadókkal czimboráltak. Kegyelmed hallhatta hírét s bizonyosan lesznek köztük ismerősei is.

— Igenis vannak, ismerősök, atyafiak, testvérek az Urban. Fabriczius Mátyás,

anyám testvérének fia és mások. Az Úr erőt ad nekik elviselni a nehéz rabságot.

— Zsiványokkal egy lánczra füzve.

— Krisztus Urunkat is latrokkal együtt feszítették föl.

— Kegyelmed nem sajnálja itt hagyni háza népét, feleségét?

— Legyen meg az Ur akarata.

A hadnagy boszusan dobbantott lábával, aztán félre vonta a papot a sarokba.

— Hallgasson meg kegyelmed s fogadja tanácsomat. Én a császár katonája vagyok, annak a zsoldját kapom, annak a kenyerét eszem, de az igaz reformált vallás hive vagyok s nem szeretnék valami olyast cselekedni, a miből a religió kárát vallhatná. Gondolja meg kegyelmed, hogy nem jó a nyájnak pásztor nélkül maradni és ha kegyelmed sokáig távol maradna, bizonyára eljönnének az ólálkodó farkasok.

Tiszteletes Mercator Sámuel egy perczig

megdöbbenve hallgatott. Saját veszedelme, a fogság, a gályarabság, a kinpad nem rémitette meg úgy, mint a gondolat, hogy eklézsiája pásztor nélkül marad, hogy ellenszegülése által talán maga ad rá ürügyet, hogy pápista papot hozzanak helyébe, mi lesz akkor e nyájból, melyet ő eddig oly buzgón vezetett?

Hanem ez a gondolat is csak pillanatig gyöngítette meg szivét. Nem, ne lássák őt ingadozni. Neki példát kell mutatni, neki nem szabad kishitünek lenni.

E kemény lélek nem akart ismerni semmi gyöngeséget.

Azt akarta, hogy szive olyan legyen, mint a köszikla, mint az aczél, melyről minden visszapattan; nem szabad áthatni rajta emberi gyöngeségnek.

Már harmadszor kutatták át hasztalan a vallon lovasok a paplak minden zugát.

— Prédikátor uram, — szólt a had-

nagy, — a parancsolat szigorú. Minden áron meg kell keritenünk a szökevényt, a kit kegyelmed rejteget. Hiába mondja, hogy nincs itt; én tudom, hogy itt van. Adja ki őt s nem fogja senki háborgatni kegyelmedet. — Nem fogja keresni senki ezt a dolgot tovább. Nézze kegyelmed saját jóvoltát, tekintse az eklézsiát, tekintse szegény siránkozó háznépét.

— Mindent tekintetbe vettem, — szól tiszteletes Mercator Sámuel határozottan, — mindent. Nincs mit mondanom, hadnagy uram. Cselekedjék utasítása szerint.

— Te lásd, a mi belőle következik, megátalkodott pap! — kiáltott boszusan a hadnagy.

Hanem aztán kissé szelidebben utána tévé:

— Reggelig talán jobban meggondolja a dolgot kegyelmed. Mi itt hálunk az éjjel.

Mire megvilágosodik, talán meg fog világosodni a kegyed értelme is.

A katonák tanyát ütöttek a parokhián. Kettő fölállt örkép az ajtó elé. A prédikátor csöndesen leült az asztalhoz s olvasta tovább a bibliát.

Reggel a hadnagy újra előfogta a papot.

— Kiadja kegyelmed a szökevényt?

— Kész vagyok a mártírságra, hadnagy uram.

— Jó, — felelt a hadnagy komoran, — legyen a kegyelmed kívánsága szerint. E perctől kezdve kegyelmed fogoly. Katonák ide!

Rögtön körülfogták a katonák tiszteletes Mercator Sámuel. A fiatal asszony zokogva borult férje mellére s kezét csókolgatta. Nem birt szólni, csak sirt és reszketett.

Tiszteletes Mercator Sámuel megsimogatta a szegény fiatal asszony fejét és mosolygott.

— Ne félj! Ne sirj! Az Ur, a ki kiszabadította Dánielt az oroszlányok verméből, engem is ki fog szabadítani.

A vallon hadnagy félrefordult s hogy eltakarja megindulását, haragosan kiáltott oda:

— Siessen kegyelmed a bucsuzással!

A prédikátor lehajolt nevéhez, mintha meg akarná csókolni s fülébe sugott valamit. Az asszony engedelmesen meghajtotta fejét.

Akkor a férj még egyszer megfogta az asszonynak mindkét kezét s mintegy imára összetette.

— Ne felejtsd el Mártha, hogy az isten mindenütt velünk van. Maradj istenfélő és engedelmes!

Megcsókolta a zökögő nőnek homlokát, megáldotta s aztán a katonához fordult.

— Készen állok az utra, hadnagy uram.

IV.

Négy hónappal később, csipős márcziusi időben magános vándor haladt át az erdön, mely a kis falut mértföldekre körülvette. Magas, izmos férfi; termetéről rá lehetett ismerni tiszteletes Mercator Sámuelre; de most nem járt már oly egyenesen, meggörnyedt s haja is őszebbnek látszik. Sokat öregedett négy hónap alatt.

Sietve megy előre, bár látszik, hogy már fáradt; nem szokott csöndes, komoly lépteivel lépeget. Nyugtalanság, izgatottság tükröződik arcán, mozdulatain s olykor-olykor öntudatlan keményen oda üti a földhöz nagy vándorbotját.

Körülte mozdulatlan, nyugodt az egész természet. Mereven állanak a fák száraz ágaikkal, melyeken még alig látszik itt-ott parányi hajtás. A fű alig bujik még ki a

száraz haraszt közül s egy madár sem repdes, egy madár sem cseveg még, csak a száraz ágakon egy pár fekete varju guny-nyaszt, az is ép oly mozdulatlan, mint az egész tájkép.

Végtelen csöndes az erdő ; semmi egyéb zaj nem hallatszik, csak a száraz levelek ropogása a prédikátor lábai alatt. A nyul meglapul a fa tövében, a farkas távolabb huzódott az erdő belsejébe, varju nem károg a fán, némán, tompán bámul az is maga elé.

Csak annak a férfinak lelke nem bir ily csöndes, nyugodt lenni, ki mindenek fölött kevélykedett erős lelkének nyugal-mával. Hiába idézi magában a biblia sza-vait, hiába igyekszik erősíteni szivét a szent igékkel ; érzi, hogy az a sziv hevesen dobog. Öröm, aggodás dobogtatja. Átrezeg rajta a mult napok fájdalma s a jövő perczek gyönyöre. Gyöngge, gyarló emberi sziv !

Tiszteletes Mercator Sámuel lehajtja fejét. Érzi, hogy a megpróbáltatás napjaiban nem maradt elég erős. Büszkesége odavan. A távolban, a börtönben nem gondolt eléggé arra, hogy dicsőség az Ur nevéért szenvedni, hanem szomorúság foglalta el lassankint egész lelkét, busongás, epedés elhagyott ifju nejeért. Oh, az az asszony sokkal gyakrabban megfordult elméjében, mintsem kellett volna! Minden órában, minden perczen.

Hiába akarta megkeményíteni szívét tiszteletes Mercator Sámuel; napról-napra jobban elbágyadt. Hiába mondogatta magában, hogy az Úr szolgájának többet kellene az égiekkel foglalkozni, mint a földiekkel. Hiába hangoztatta ajka a zsoltárokat; elméjében azalatt minduntalan csak a szép fiatal asszony képe jelent meg.

S mikor elgondolta hogy talán soha többé nem látja szép kis feleségét, olyankor

csaknem lázas reszketés fogta el szivét : kezeit önkénytelen kitárta, mintha magához akarná ölelni még egyszer. Ah ! nem ugy mint egykor ; forróbban, százszor forróbban.

Csak most tudta, mennyire szereti feleségét. Csak most a távolban. Csak akkor, midőn elszakították tőle s midőn azt sem tudta, látja-e még nejét valaha vagy soha.

Gályarabságra ítélt predikátor-társainak némelyike még kevesebbel volt vádolva, mint ő ; hogyan remélhetett volna tehát kiméletet ?

Szerencséjére, már akkor nagyot fordultak a dolgok. A Thököli serege, mely Erdélyből betört, még fegyverben állt ; Bécsben nem tudták, hogy mire fogja határozni magát az ifju vezér ; egész Felső-Magyarország kész volt fegyvert ragadni ; a kiengesztelés, a csillapítás politikáját vette elő a bécsi udvar. Caprera tábornok igen szeliden bánt az elfogott pappal ; lelkére

kötötte, hogy igyekezzék a békét prédikálni hivei közt, ne vegyen részt semmiféle gonosz-szándéku bujtogatók praktikáiban s adja meg a császárnak a mi a császáré, a mint meg van írva.

Ezzel a kegyelmes oktatással bocsátották haza tiszteletes Mercator Sámuel. Most ime visszatérhet házi tűzhelyéhez, ifju nejéhez, keblére ölelheti őt ; a boldogság, a szerelem várja otthon. Oh, mily hosszú ez az ut !

Türelmetlen tapossa a puha, mohos földet. Fák ezrei tűnnek el mellette, száraz ágaikkal mind arra mutogatva, a hová ő megy. Oda ! oda !

Az erdő oly végtelennek látszik. Fák jönnek fák után, mind egyforma kopasz, mind egyforma száraz, de mintha mind azt mondaná : itt a tavasz, kivirul majd újra, a gyász után jön az öröm.

Tiszteletes Mercator Sámuel fölemeli

fejét. A fák közt mintha egy tornyot pillantott volna meg. Szive még hangosabban kezd dobogni s megkettőzteti lépteit.

Nemsokára megnyílt előtte a völgy, föltüntek hóborított födeleikkel sorban az apró parasztházak s alig valamivel kiemelkedve a többi közül a szerény paplak.

— Mártha! — suttogá tiszteletes Mercator Sámuel.

E pillanatban semmi egyébbre nem birt gondolni, csak ő rá, ő rá egyedül.

Innen a dombról be lehetett látni a kis hajlék udvarába. Csöndes volt az, senki sem járt ott.

Talán nem is veszik észre a hazatérőt, míg csak be nem toppan s el nem kiáltja magát: itt vagyok édesem, szerelmem, jőjj és ölelj meg!

Eközben néhány ember mégis észrevette s megismerte a dombról leereszkedő vándort, s mire a falu széléhez ért, hamar-

jában már összegyűlt egy kis csoport, mely hangos örömríadással fogadta hazatérő prédikátorát.

A pap kezet szoritott mindnyájokkal.

— Az isten visszavezetett, atyámfiai. Adjunk hálát neki!

Senki sem felelt rá, csak kezeit szorongatták. Ugy kísérték be a faluba.

Utközben egy öreg esküdt ember rátette kezét a predikátor vállára.

— Én sokkal öregebb ember vagyok tiszteletes urnál s azt mondom: vegyetek példát Jóbról, békével kell tűrni, a mit az isten ránk eresztett.

Tiszteletes Mercator Sámuelnek arczába szökött a vér. Hogyan? Másoknak kell őt figyelmeztetni a béketűrésre? Zuglódott talán? Oh, hiszen micsoda szenvedés volt ez az övé, ahhoz képest, — a mit mások szenvedtek a hitért?

Az öreg esküdt ember nem szólt töb-

bet. Tiszteletes Mercator Sámuel sem szólt. Némán haladtak egymás mellett.

A mint végig mentek a falun, kijöttek a házakból az emberek. Férfiak, asszonyok, gyerekek, mind körülfogták a papot. Ugy kísérték egész hazáig.

Csak ott nem jött ki senki elejébe. Kihaltnak látszott az egész ház s jéghidegség futott át egyszerre tiszteletes Mercator Sámuel szivén. Kérdő tekintete az emberek felé fordult, de azok csak némán bölintottak fejükkal.

— Az isten szerelméért, emberek! Mi történt itt? — kiáltott föl a prédikátor.

Akkor czammogott elő a sánta egyházi. Tiszteletes Mercator Sámuel megragadta őt.

— Szólj! Meghalt a feleségem?

— Bár meghalt volna! — felelt a sánta mogorván.

— Mit mondasz, ember! — rikácsolá halálsápadtan a prédikátor.

— Azt mondom tiszteletes uram, hogy nincs többé asszony ebben a házban.

— Hol van? hová lett? — viszonzá tiszteletes Mercator Sámuel remegve.

— Hol van? Ki tudja azt? — szólt a sánta vállvonitva. — Katona ember tartózkodása bizonytalan s az asszony, a ki vele csavarog, nem mondhatja sehol, hogy ott-hon van.

A fájdalom velőtrázó fölkiáltása tört ki a prédikátor ajkáról.

— Mártha!

Többet nem birt szólni. Az erős ember összeroskadt s eszméletlen rogyott a földre.

V.

Másnap hajnalban tiszteletes Mercator Sámuel elhagyta a falut. Titkon ment el, nem szólt róla senkinek s bizonyosan még napfelkelte előtt eltávozott, mert távozását

nem vette észre senki s csak akkor tudták meg, midőn nem látták őt sehol.

Merre ment? hová ment? Azt sem tudhatták. Csak gyanították, hogy talán elszökött, feleségét megy keresni.

Az öreg emberek fejüket csóválták rá, az asszonyok sohajtottak; a sánta egyházi haragosan mormogott.

— Egy szökevény asszony miatt!

Valóban megfoghatatlan dolog volt, csaknem hihetetlennek látszott, hogy tiszteletes Mercator Sámuel így egy bucsuszó nélkül elhagyja eklézsiáját. Ő a buzgó predikátor, az erős lelkű férfi. Mi mehetett végbe ez erős ember lelkében, hogy így elvesztette az önmaga fölötti uralmat?

Sokan nem bírták elhinni, hogy valóban eltávozott; várták egész nap, várták másnap; vissza fog térni; lehetetlen, hogy vissza ne térjen!

Nem tért vissza. Akkor azt kezdték

gondolni, hogy talán valami szerencsétlenség történt vele. De hogyan?

Annyi bizonyos, hogy nem lehetett tovább kétkedni azon, hogy tiszteletes Mercator Sámuel önkényt távozott el. Eltávozott, mint valami szökevény! Később hallották szomszéd falubeli lakosoktól, hogy látták őt sietősen keresztülmenni az erdön, a földeken; nem igen kereste, hogy merre visz a járt ut; árkokon haladt át, tuskén, pocsolyán. Nagyon zavartnak látszott és alig fogadta azok köszöntését, a kik rá ismertek. Nem állt beszédbe senkivel s úgy látszott, nagyon sürgetős az útja. Nem tartóztatták föl, mert azt hitték, hogy a börtönből szökött; a szomszéd falukban még nem értesültek arról, hogy hazatért.

Ennyiből állt mindössze, a mit megtudhattak az eltüntről. Néhányan mégis fölkerelkedtek erre a hirre s elindultak keresni őt. De mind eredménytelen tértek vissza. Nem találtak nyomába.

Csak a sánta egyházi nem tért vissza. Az elvált tölök. Kérdezték, hogy hová megy? Vállat vonított rá; mit tudja ő!

— A hová a szél hajt, mint a katáng kórót.

A szél Munkács felé hajtotta. Ott táborozott akkor a kurucz sereg s vig élet folyt a vezér lakodalma óta. Piros bor a kanesókban, piros jókedv a szivben. Mindenki jó reménnyel volt tele s mindenki Zrinyi Ilona egészségeért ivott. Sátrak álltak a vár alatt s tábortüzek égtek. Vén katonák heverésztek a tűz mellett, juhúst aprítottak a bográcsba s fegyvereiket tisztogatták. Nyalka fiatal legények sétálgattak összefogózkodva, kék karazsia posztó dolmányban, lehajtott száru, leppentyüs bakancsban, félrevágott tollas süveggel.

Marczonaképü muskétások álltak őrt, nagy nehéz puskáikat vállaikra fektetve. Tölcseeres száju karabélyok és nösszu lánd-

zsák voltak csomókba rakva. A löfegyver még ez időben nem volt oly általános, hogy az egész sereg el lett volna látva. Egyenruházva sem voltak a csapatok, ámbár a gyalogság többnyire zsinóros kék dolmányt viselt.

Amodább kipányvázott lovak nyertettek s turkáltak a szénában. Medvebörkaczagányos huszárok jártak köztök. Tisztek jöttek, fénylő aczélvért a mellükön.

Aztán bőr-ködmönöket lehetett látni, vastagokat, hogy a kard alig fogta; hasított ujjú, hosszú mentéket, melyeknek a két sarkát fölkapcsolták, hogy könnyebben jár hassanak benne. Széles, rezes kard verdeste oldalukat s fokosra támaszkodva jártak.

A sánta egyházi úgy érezte, mintha izmaiban valami rángatózónék és irigy szemmel nézegette a vitézeket.

— Félrébb onnan, paraszt! — kiáltott rá egy nyalka huszár.

De a vén muskétás, a ki ott állt a tábor szélén, ráismert a sánta emberre.

— Ejnye, honnan czimbora? — kiáltott föl vidáman.

— Messze földről, a hol orgonálunk a trombitaszó helyett, — felelt a sánta.

A két régi bajtárs összeölelkezett. Együtt szolgáltak valaha, együtt hordták a muskétát s nem egy ütközetben vettek részt, nem egy hadi kalandban.

— No czimbora, jókor jöttél, — szólt a vén muskétás, — most újra kezdődik a táncz.

— Én már nem járom, — viszonzá amaz sánta lábára mutatva.

— Ej, ha lóra ültetünk, fiu! Ugy még megteszed a hatvágást.

A fiunak szólított sánta vén ember fölsóhajtott.

— Kedvem szottyanna még egyszer hozzá, öreg czimbora; de hiába, nem bírja

már a karom. Benne van a köszvény minden tagomban.

— Kár, — felelt a muskétás, — mert most jön a java. Eddig csak gyerekjáték volt, de most egyenesen Bécsnek megyünk; meg sem állunk odáig. Thököli a király s kiverjük a németet a saját fészkeből.

A sánta egyházi újra nagyot sohajtott.

— Már én csak innen messziről nézem. Nem vagyok én már hadisorba való. Kimustráltak engem régen. Kinevetnek a hetyke legények, pedig hát valaha én is megálltam a helyemet emberül.

— Meg, fiu, megálltad, — bizonyítá a muskétás, a sánta embernek vállára veregetve, — isten, ember tudja, hogy megálltad.

— De most mit keresnék a zászló alatt? Most már csak az eklézsiát szolgálok én.

— Talán bizony pap lettél, fiu?

— Nem egészen, öreg czimbora, de

olyas valami ; én harangozok be a községnek s én seprem ki a templomot.

A muskétás megcsóválta fejét.

— Hát mi járatban jöttél most hozzánk, czimbora ?

— A papomat keresem, öreg.

— Minálunk ?

— Tinálatok ?

Arra aztán még jobban csóválta a fejét a muskétás.

— Rosz helyütt jársz, fiu. Nem a Rákóczy György uram idejében élünk már, mint siheder legény korunkban, mikor többet imádkoztattak bennünket és énekeltek velünk a zsoltárokat, mint a hány-szor enni kaptunk, ugy hogy néha azt gondoltam, tán nem is katonák hanem papok vagyunk. No, az a világ elmúlt már, czimbora. A Thököli táborában nem énekeltek velünk a zsoltárokat. Lehetsz itt

pápista, akár török is ; nem bánják. Éljen a szabadság !

A sánta egyházi mormogott magában.

— Meglátszik az embereiteken. Közületek való Martonosy Ádám ?

— Közülünk, fiam, lovasok kapitánya, Mi bajod van vele ? Bátor vitéz az, a ki be sem várta, míg Thököli uram kiadja a parancsolatot, hogy induljunk a németre, hanem nekivágott maga.

— Egy eleségszállító csapatnak.

— Dragonyosok kísérték, fiam ; nem volt az csekélység. Én mondom azt, fiam, s tudod, hogy én értek hozzá.

— Ejnye, be nagy vitézt csinálsz belőle ! — szólt a sánta egyházi vállvonitva.

— Csinálok ? Én csinálok ? felelt a muskétás álmélkodva. — Látszik, hogy rég nem jártál köztünk, czimbora, máskép tudnád, hogy Martonosy Ádámnál vakmerőbb ember nem született még, s nincs a világon

olyan hadi embernek való kaland, melytől visszaijedne.

— Elhiszem, öreg viszonzá a sánta keserüen. — Magam is láttam, hogy nem ijed vissza olyantól sem, a mitől más becsületes ember bizony megijedne.

A vén muskétás összeránczolta szemöldökét.

— Fiu!

— Ej, hiszen a Martonosy Ádám uram bátorságáról beszélek! folytatta a sánta. Ahhoz bizony nem kis bátorság kell, hogy elszöktesse az ember annak a feleségét, a ki épen életét kockáztatja érettünk s börtönbe hurczoltatja magát miattunk.

— No, no, fiam, katonadolog; nem kell azt olyan nagyon zokon venni, — szólt a muskétás, bajuszát pödörgetve. — Az asszony olyan, mint a virág, azé, a ki leszakitja . . . . Ej, no, ne bámulj olyan nagyon rám, czimbora! Talán bizony a tiéd

volt az az asszony? Ne törődjél vele. Gombház, ha leszakad lesz más.

— Nem, nem az enyim volt, — viszonzá a sánta egyházi mogorván, — én nem mozdultam volna ki miatta; nem, egy lépést sem. De vannak tudós férfiak, a kik elvesztik az eszüket egy asszony miatt s világnak indulnak vakon, becsukott szemmel.

— Csak hadd menjenek! — szólt a muskétás egykedvűen. — Mit törödöl te vele?

— Mit törödöm? Az a tudós férfi az én papom s én megesküdtem, hogy utána megyek, ha hetedhét országot kell is bejárnom ezzel a sánta lábammal.

A muskétás a hasát fogta úgy nevetett.

— No, ez ugyan bolondos egy történet, czimbora. Az asszony elszökik Martonosy Ádám uram után, a pap elindul az asszony után, te elindulsz a pap után. Nem bolondos egy történet ez?

A sánta egyházi homlokán vastagon

kidagadtak az erek, hanem úgy tett, mintha nevetne.

— Biz az bolondos történet ; igazad van. Hanem mondd csak, nem jár itt az a pap ?

— Nem ; nyugodt lehetsz, ide nem jönnek a papok. Meg aztán Martonosy Ádám sincs itt.

— Nincs itt ?

— Nincs. Előre ment Sáros-Patak felé, a Petneházi Dávid uram huszárjaival. Hanem gyere, pihenj itt nálunk. Egy ital bor régi czimborák közt meg nem árt s ha épen a lelkiismereted megkivánja, elénekelheted estére a zsoltárokat is. Szabadság uralkodik itt minálunk.

A sánta egyházi megköszönte a szives marasztást, de nem maradhat, nagy utat kell neki menni még ma.

A vén kurucz katona fejét csóválta.

— Jó, hát menj. De ha megtalálod a

papodat, csak vidd haza mindjárt, mert Martonosy Ádámmal nem jó kikötni. Átkozott éles a kardja és gyors a keze.

A sánta egyházi elbucsuzott s tovább ment.

Ment, mendegélt késő estig. Mikor besötétedett, ledőlt az ut szélére. Éjfél tájban fölkelt a hold s fölkelt emberünk is, tovább sietett sánta lábával.

Mintha nem érzett volna semmi fáradságot, mintha visszaszállt volna elgyöngült testébe a régi erő, oly csodálatos dolognak látszott ez ; bámult rajta maga is.

— Furesa ! mormogá magában. — Azt hiszem, mintha álmodnám. Hogy járhatok be én ilyen nagy darab földet a köszvényes lábammal ? Én, a ki néha alig tudtam a templomig sántítani ! Valóban történhetnek még ma is csodák ?

Érezte, hogy melle kitágul, egész testében kifeszülnek az izmok. Szeme ragyog.

Föltekintett az égre. A fénylő tiszta kék boltozaton teljes pompájában ragyogott az imént fölkelte nap.

— Az Ur hatalmas! Az Ur mindenható! — suttogá az eklézsia szerény szolgája.

Csodás lelkesedés szállt át idegein. Ugy érezte, mintha az isten kiválasztotta volna őt, hogy rajta mutassa meg hatalmát.

— Igen, igen! mormogá; — meg van írva, hogy a sánták járnak, a vakok látnak, a némák megszólalnak!

Emberfölötti erőt érzett magában s most meg volt győződve, hogy nem fog rajta többé messzeség, fáradság. Az Ur irányozza lépteit, ő csak engedelmes eszköz az isten kezében.

Sötét, komor, rajongásra hajlandó lelkét a rendkívüli események elragadták. erősen hitte, hogy ő most az Ur szolgálataiban utazik, kiválasztva, mint az apostolok a legegyszerűbb szegény emberek közül.

Most már nem kétkedett, hogy föl fogja találni, a kit keres.

Egész nap ment ismét. Mire alkonyodni kezdett, szőlős dombok alá érkezett. Füst oszlopokat látott fölemelkedni a dombok közül s midőn a kanyargó uton magasabbra ért, táborozó hadi népet pillantott meg egy völgykatlanban. Csillámlottak a fegyverek s lobogtak a szélben a forgók és a medvebőr-menték. A Petneházi huszárjai voltak.

A sánta egyházi leült egy árok szélére s onnan nézte a félig heverésző, félig lová körül járkáló csoportot. Mély árkok szakgatták meg a dombok oldalát s a völgyet, meredek vizmosások, melyeken nehéz lett volna gyalog embernek is átmászni, lovasnak épen lehetetlen. Csak a tulsó oldal felé nyilt ki szélesen a völgykatlan; emerről két vagy három fahíd, vezetett át a mély árkokon. De most le voltak bontva azok a hidak. Bizonyosan erre ment át a

Petneházi serege s fölszakgatta maga után a hidakat.

Mig az árok szélén ülve körülnézegett az egyházfi, azalatt lement a nap egészen s homály ereszkedett le a völgyre. A szürkületben nem látszottak már ki tisztán az ide-oda mozgó emberek alakjai s lassankint minden összefolyt. A sánta ember még mindig ott fönt ült s lenézett a völgybe, bár semmit sem látott már, csak sötétséget s itt-ott egy-egy pislogó tüzrakást.

Nemsokára azokat is kioltották s a tábor lent a völgyben teljes sötétségben maradt.

A sánta ember a zsoltárokat mormolta. Álom nem jött szemére. Ő az Ur küldöttje, a kinek vigyázni kell és nem szabad aludni. A rajongó képzelődés, mely agyvelejét égette, elüzött minden álmot.

Szeme fönt járt a csillagokon s ajka halkán mormolva énekelte tovább a zsoltárokat.

Egyszerre úgy látszott neki, mintha az éji homályban egy magas emberi alakot látna föltünni, ingadozó léptekkel, nagy, görcsös botra támaszkodva. Oly közel haladt el a sánta egyházi mellett, hogy az csaknem kezével érinthette.

Tiszteletes uram! — kiáltott föl akkor és hirtelen fölugrott.

A magas emberi alak megállt. Nem szólt, csak egy nehéz, hörgő sohajt lehetett hallani, mely melléből kitört.

— Tiszteletes uram! ismétlé a sánta s megragadta a magas néma alak kezét.

Az szótlán, gépiesen engedelmeskedett. Megállt és leült.

VI.

— Tiszteles uram, kezdte az egyházi, meg van írva, hogy a pásztor ne hagyja el nyáját.

A prédikátor hallgatott.

— Hová készül, kegyelmed? — folytatta az egyházi. — Egy asszonyért hagyja el az Ur szolgálatát?

— Ki mondja azt nekem? — szólt a prédikátor s fölegyenesedett. — Az Ur rettenetes bosszuálló és meg van írva: köveztessék meg a házasságtörő asszony!

Az egyházi megrázkódott.

— Mit akar cselekedni kegyelmed? — szólt újra megragadva a pap kezét.

De az erős ember kezének egy mozdulatával eltaszította a sánta egyházfit.

— Ne legyen irgalom a bünös iránt. Az Ur elítélte. Köveztessék meg, a mint a törvény rendeli.

Rémesen hangzottak e szavak a sötét, csöndes éjben. A prédikátor fölemelte s megsuhogtatta görcsös botját, aztán eltűnt.

Az egyházi borzadva, megdermedve tekintett utána egy pillanatig. Jéghidegség futott át egész testén s úgy látszott, mintha

egyszerre fölébredt volna rajongó álmodozásából. Mintha egy varázscsapásra egyszerre kijózanult volna képzelődéséből, mámorából. Nem az Ur küldöttje volt már, csak egy szegény, gyöngé, sánta ember.

Utána sietett a prédikátornak, de csak lassan bírta vonszolni köszvényes lábát s rettenetes fáradtságot érzett egész testében. Nem bizott abban, hogy utólérhesse az eltűntet, nem is látta őt maga előtt az éji homályban, de lépteit még hallotta s a hang után ment. Nemsokára a lépteket sem hallotta.

Most úgy vélte, hogy egy mély vizmosáshoz közel jár s lassabban, vigyázva haladt és tapogatózott. Tüskés bokrok közé akadt lába. Igen, ez itt már bizonyosan a vizmosás széle.

Mikor még világos volt, körülbelől tájékozta magát. Annyit észrevett most, hogy az utról, mely sokkal feljebb haladt a domb oldalán, letért. De a zavar és ijedtség első perczeiben nem is jutott az eszébe; csak ment a léptek hangja után.

Most meghökkenve állt meg. A bokrokba kapaszkodva megpróbált lefelé ereszkedni a vizmosásba, de nagyon meredeknek találta s visszafordult. Erre nem mehetett át a prédikátor. Világos nappal is lehetetlen; hát még sötét éjjel?

Néhány lépéssel odább újra megkísérelte az egyházi a leereszkedést a hegyhasadékba, de meggyőződött, hogy itt is lehetetlen; csaknem függélyes falhoz hasonló meredek volt a vizmosás oldala.

Megint odább ment és megint megkísérelte, de mindhiába. Nem talált semmi átjáró helyre. Bizonyos lehetett róla, hogy itt nem ment át a prédikátor; de hát hová tűnt el? Hová lett?

Lezuhant talán a mélységbe? Vagy tovább ment, még mindig átjáró helyet keresve? A sötétben könnyen történhetett valami szerencsétlenség.

Hideg veriték ütött ki a szegény egyházi homlokán.

— Tiszteletes uram! Tiszteletes uram!
— kiáltott ismételve, több ízben.

Nem felelt rá semmi hang. Néma, csöndes volt az éj; csak a víz csörgése hallatszott, a mint keskeny erekben lefutott a kavicsos hegyszakadékon.

Az egyházi még tovább ment. Leért egészen a völgybe. A vizmosás ott beleszakadt egy másikba, mely az átelleni hegyről nyult le. A bejárat a völgybe teljesen el volt zárva.

Tovább kellett menni fölfelé a hegyen s az meglehetősen meredek volt. Az egyházi emlékezett, hogy ő egy kanyargó utat látott itt a hegy oldalán; de a sötétben nem birt rá találni.

Miután sokáig hiába kereste, megkísérelte egyenes irányban haladni fölfelé, a mi nagy bajjal járt, mert nagyon ritkák voltak a bokrok s itt-ott éles sziklák álltak ki; a mellett lábai nagyon fájtak már a sok fáradságtól.

Jó hosszú ideig kapaszkodott így majd fölfelé, majd megint lefelé, hogy újabb, alkalmasabb helyet keressen a fölkapaszkodásra. Már kétségbeesett, hogy nem találja az eltűnt prédikátort. Nem is tudta, hogy merre keresse. S már csak azon igyekezett hogy átjárót találjon s a hegy tetején haladva, onnan lemehessen a táborba.

Talán még elég jókor megérkezik, hogy elhárítson valami szerencsétlenséget.

Ez a gondolat új erőt öntött fáradt testébe s fölemelte csüggedt lelkét. Talán mégis az isten rendelése volt, hogy ő erre jöjjön? Talán mégis a gondviselés vezérli lépteit? A buzgó, vallásos ember lelkét megint elfoglalta ez a gondolat.

Hátha ő mégis az ég küldöttje.

S mintha most e perczen szeme is világosabban látna, oszlani kezdett előtte a homály. A vakbuzgó, egyszerű ember újra hinni kezdte, hogy csodák történnek miatta.

Ajkai mormolni kezdték a zsoldárokat.

Most egyszerre úgy tetszett neki, mintha közelében hangot hallana, halk, elfojtott zokogás hangját.

Arra fordult, ahonnan a hangot hallotta. Az éj mindegyre világosabbá vált; a szemközti dombok mögül kiemelkedett a hold s szétteritette ezüstös, átlátszó fátyolát az egész tájra.

Néhány lépésnyire attól a helytől, hol az egyházi állt, meglehetősen széles ösvény ment át a hegy oldalán. A hang, úgy rémlett, onnan jön. Egy darab kiálló szikla egészen lehajlott ott, mintegy boltozatot képezve.

A mint közelebb lépett az egyházi, megszűnt a halk zokogás; de azért ő csak tovább ment. Észrevette, hogy azon a helyen, hol a kiálló szikla boltozatot képez, a természet vagy emberi kéz egyszerismind üreget is vájt a hegybe. Valószínűleg pásztor

emberek vájták, kik menhelyet kerestek ott a zápor elől.

Ki tudja, micsoda szerencsétlennek szolgál az most is menedékül? A zokogás után következett, asszonyszemély lesz bizonyosan. Legalább azt gyanította az egyházfi.

Már egészen az üreg nyilásához ért, már ajkát is fölnyitotta, hogy megszólítja a bent levőt, midőn egyszerre megdőbbsenve állt meg, elhalt a szó ajkán. Egy gondolat villant át fején, rettenetes, megrendítő gondolat. Hátha itt találja a szökevény asszonyt . . . vérbe keverve . . . haldokolva . . . összezuzott testtel . . . talán már holtan?

Mintha a földbe gyökerezett volna az öreg ember lába, nem bírta fölemelni, nem tudott helyéből megmozdulni. Az irtózat megdermesztette egész testét.

Hallgatózott. Nem hallott az üregből semmi neszt. De mégis végre egy sohajtást.

— Még él ! — mormogá az egyházfi, hálásan emelve föl kezeit az ég felé.

Aztán megint aggódás, félelem fogta el szivét.

— Él, de ki tudja, mily állapotban !

Remegve lépett még két vagy három lépéssel előbbre. Most már egészen a szikla-üreg nyílásában állt s betekinthegett, de mitsem látott a sötétben.

Kün a hold megvilágította a fehérlő sziklák bizar alakjait, melyek oly kísértetieseknek látszottak most. Csodálatos szörny-alakokat látott bennök a képzelet. Ijesztő képet öltött az egész táj s oly rémesnek, oly különösnek látszott minden.

A férj, ki az ó-testamentom rettenetes ítéletét hajtja végre saját feleségén ; a hely a hol történik ; az éjféli óra. Oly rémes és oly megfoghatatlan !

Hiszen csak imént látta még az egyházfi a prédikátort. Azóta megjárta volna

már a tábort a szörnyü ember? Oda talált sötét éjjel, ismeretlen tájon, a meredek, mély vizmosásokon át? Kivezethette az asszonyt kedvese sátorából? Kiragadhatta őt s keresztülhureczolhatta az egész táboron és senki sem állta útját?

Mindez oly hihetetlennek látszott és mégis úgy rémlett az egyházfinak, mintha nem is lehetne más, kinek sóhaja e barlangból kihallatszik, mint a szerencsétlen szökevény nő.

A harag, melyet a becsületes öreg szolgálja a hütlen asszony iránt táplált, e pillanatban eltűnt s csak az irgalomnak hagyott helyet.

— Az Ur nevében! — kiáltott be az üregbe; — ha kegyelmed az, ifjasszony, s ha még él és van még járó ereje, jöjjön ki. Én vagyok Péter, az egyházfi. Az irgalmas isten nevében, feleljen!

Halk zokogás hallatszott ismét. Nem

lehetett többé kétkedni, a szerencsétlen asszony volt.

Az egyházi kovát, taplót keresett elő, hogy tüzet üssön, de keze ugy reszketett, hogy sokáig nem birt kicsiholni. Azalatt megmozdult, a ki benn volt a sziklaüregben, ruha suhogása hallatszott s nemsokára megjelent a nyilásnál, sápadt arczczal, ingadozva, a fiatal asszony.

A mint a holdvilág arczára esett, halott-halványnak látszott az. Az öreg egyházi, némán, szomoruan nézett rá.

Sokáig álltak így, szótlán mindketten. Az egyházi szeme a sebeket, a véres nyomokat kereste az ifju nő arczán ; de nem látott semmit.

— Ifjasszonyom ! — kiáltott föl a bámulás és megindulás miatt remegő hangon, — ifjasszonyom ! Mi történt kegyelmeddel ? Hogyan jött ide ?

— Nem tudom, Péter, nem tudom, —

felelt a fiatal asszony, egész testében remegve s eltakarva sápadt arcját. — Kerülmöm az emberek színét s nem találok többé helyet e kerek földön, a hová fejemet nyugodtan lehajtsam. Futok mindenki elől. — Futok önmagam elől.

A vén egyházfi némán billentett fejével.

A fiatal asszony görcsösen zokogott.

— Ifjasszonyom, — szólt a vén ember néhány percz mulva, — én csak szegény szolga ember vagyok, nem adhatok tanácsot. Én nem hiszem, hogy a kerek földön legyen hely, ahová nyugodtan lehajthassa kegyelmed a fejét. De gondolja meg kegyelmed, hogy van még más valaki is, a ki ez éjjéli órában nem bírja lehajtani fejét s bujdosik és kerüli az emberek színét. A kegyelmed gondviselő ura, férje.

— Oh! istenem! — zokogott az ifju nő.

— Bujdosik, kétségbeesetten, elvadultan, folytatta az egyházfi. — Keresi az

asszonyt, a kit szivén melengetett s a ki megcsalta, elhagyta őt. Az irgalmas isten őrizze meg kegyelmedet, hogy kezei közé ne kerüljön !

A fiatal asszony fölállt s elvonta sápadt arczáról kezét.

— Nem a büntetéstől félek, nem a haláltól reszketek, — szólt fájdalmasan, — de nem bírnám kiállni tekintetét. Az ő tiszta, becsületes tekintetét. És mégis látni óhajtom, látni még egyszer. Nem mentség ifjuságom, tapasztalatlanságom . . .

— Nem, nem mentség, — szólt az öreg egyházfi szigoruan.

— Tudom, — felelt a fiatal asszony szomoruan ; — de lesz talán a tudós férfiak közt, kik a könyveket forgatják, valaki, a ki meg fogja érteni, hogyan részegül meg édes szavaktól a szomjas lélek épen úgy, mint a bortól.

A vén ember bámulva nézett a fiatal asszonyra. Nem értette.

Az asszony, úgy látszott, még mondani akar valamit, de aztán lehajtotta fejét és elhallgatott.

— Vezessen engem uram elé, — szólóttompán az egyházfihoz.

Gondolkozva, komolyan állt az ifju nő előtt az öreg ember.

— Maradjon itt ifjasszonyom, — szólt aztán, — eljövök és majd elvezetem.

— Uram elé ?

— Nem ura elé. Most nem oda. Későbbben meglehet. Hagyja rám. Hiven szolgáltam a táborban, hiven szolgálom a községet, hiven fogom szolgálni kegyelmedet.

Távozni akart már, de mégegyszer visszafordult.

— Az én időmben, ifjasszonyom, az asszonyszemély, a ki megbotránkoztatta az eklézsiát, meg is követte azt, darócz zsákban, mezitláb, égő gyertyával a kezében és

ugy állt a templom ajtaja előtt három vasárnap egymásután.

A sápadt ifju nő arczán lángpirosság futott át, aztán még sáppadtabb lett, mint azelőtt volt.

— Bünös vagyok : megcselekszem, — szólt tompán.

VII.

A sánta egyházfi a mint elhagyta menedékhelyén az ifju asszonyt, tiszteletes Mercator Sámuel fölkeresésére indult.

Bár nem tudta biztosan, hogy merre menjen, de azt vélte, hogy a tábor felé kell igyekeznie s a legrövidebb utat választani e végre. A holdvilág mellett most már könnyebben s biztosabban haladhatott.

Nemsokára fölülment a vizmosáson s akkor vette észre, hogy itt meglehetősen kényelmesen lehet tovább haladni. A hegyol-

dal alig volt itt egy kissé lejtős s csak valami két vagy háromszáz lépésnyit kellett lefelé menni a vizmosás tulsó oldalán, akkor széles, járt utra ért az ember s onnan csakhamar lejutott a völgybe, hol a kurucz tábor állt.

A kuruczok, midőn elrontották ennek az utnak a hidját, nem gondoltak arra, hogy valaki felülről is leereszkedhetik ide. A hegy egyáltalán sziklásnak és meredeknek látszott s nem tartották szükségesnek pontosan megvizsgálni. Ha ellenség jön, az csak az utak valamelyikén jöhet s ha elrontva találja a hidakat s a meredek vizmosás által elzárva a tovább mehetést, bizonyosan visszafordul.

Ennélfogva teljes biztonságban érezték magukat s lehetetlennek tartottak valami véletlen meglepetést, úgyhogy elmulasztottak még előőrsöket is állítani erre az oldalra. Hogy jönne az ellenség éjjel ezen a járat-

lan hegyen keresztül, hol nappal sem igen járhat más, mint a kecskéit legeltető egy pár pásztorember ?

Gondtalan aludtak a Petneházy huszárjai s eszök ágában sem volt, hogy valami veszedelem fenyegetné ; hisz ugy voltak, mintha elsánczolt táborban lettek volna ; a természet maga elsánczolja őket a mély vizmosásokkal. Akkor valamivel éjfél után mozgás támadt a hegyen ; rezgő árnyékok mutatkoztak a vizmosás tulsó szélén s az egyházi ugy képzelte, mintha lovak lábainak dobogását hallaná, bár igen halkán, zajtalan közeledtek.

Fülelt, lehajolt a földre, ugy hallgatózott. A kiszolgált vén katona füle jól megismerte a hangot.

— Lovasok, — szólt fejét esóválva. — Betekergették lovaik lábát szalmával, hogy ne lehessen hallani dobogásukat.

Nem kellett hozzá sok gondolkozás,

hogy kitalálja, hogy a ki ily óvatosan közeledik, az bizonyosan ellenség. Lest akarnak vetni a kuruczoknak, váratlan megtámadni, mialatt azok gondtalan alusznak.

A hajdani katonában fölébredt a kurucz vér. Nem nézhette közönyösen, hogyan közeledik észrevétlen az ellenség. Lázasan izgatottsággal tekintgetett majd a hegy oldalán közelgőkre, majd meg a völgyben nyugodtan alvókra.

Lent ezüstszürke ködben uszott minden; nem lehetett semmit megkülönböztetni; de a hegy oldalán mindegyre láthatóbbá vált a mozgás, hallhatóbbá a lovak lábainak dobogása.

Gyors pillantással átmérte Péter vitéz az egész tért, már a mennyire a holdvilágos éj homálya engedte. Akadályokra aligha talál itt a közelgő lovas csapat s bizonyosan oly ember vezeti, a ki jól ismeri itt a járást, valami áruló, valami gazember.

Megfogják lepni a Petneházy huszárjait, mielőtt azok fölébrednének. A kurucz sereg előhada nagy veszélyben forog.

— Lánzhordta németje! — mormogott magában az egyházi, öklével fenyegetve a közelgőket.

Az ellenség láttára, legalább néhány perczig, elfelejtett mindent, a mi e csodálatos éjjel történt. Szeme mereven csak oda bámult s öklét még mindig fenyegetve emelte föl.

— Volna csak puska a kezemben! — mormogá magában.

Lent a kurucz táborban nem mozdult senki.

— Csak hirt tudnék vinni nekik! — sohajtott magában a kiszolgált vén katona.

De arra gondolni sem lehetett, hogy ő sántító lábával megelőzze a lovasokat. Azok most még lassan mennék itt a hegyoldalon, míg a vizmosás tulsó oldalára nem

érnek, a széles, járt utra ; de onnan vil-
lámgyorsan fognak lecsapni az alvó kura-
czokra.

Az egyházi izgatottan tipegett majd
föl, majd le. Nem tudta, hogy mit tegyen.
A veszedelem mindegyre közelebb jött. Már
megismerhette az egyes alakokat, a mint
a félhomályból kibontakoztak ; mellvértjeik
csillogtak a hold fényében ; látni lehetett
már széles karimájú tollas kalapjaikat, fehér
ujjasaikat. Császári dragonyosok voltak.

A szegény egyházi perczről-perczre
nyugtalanabbul tipegett ide-oda. A mint
így sürgött-forgott és körültekintgetett, ime,
ott látja egy kiálló sziklán ülve tiszteletes
Mercator Sámuel.

A pap magas alakja még nagyobbnak
látszott, mint egyébkor. Ősz haja fénylett,
mint az ezüst a holdvilágnál ; hajadon fővel
volt, arcza az égfelé fordítva s csodálatos
világosság ragyogott rajta.

— Tiszteletes uram! — szóllította meg az egyházfi.

A prédikátor nem mozdult. Ugy látszott, mintha nem hallaná. Szeme a csillagos égbolton függött.

— Nem az égen, hanem a földön történnek most nagy dolgok, tiszteletes uram, — szólt az egyházfi. — Nem a magunk baja, hanem a haza baja.

Tiszteletes Mercator Sámuel a szólóra tekintett, egy pillanatig mereven, mint akit álmából költenek fel, aztán szeme fokonkint villogóbbá vált. Ugy égett az a két szem, mint két tüzes parázs.

— A magunk baja? — viszhangozá halkan és hangja fokonkint emelkedett, a mint szeme villogóbbá vált. — Jöjj ide hozzám közelebb és halljad a mit mondok. Megtisztult lelkem és nincs többé benne gyöngeség. Égi tüneményt láttam s hallottam az Ur szavát, mint Mózes Hóreb hegyén.

Az egyházi megdőbbenye nézte a predikátort, ki nyugodtan ülve maradt s kinek arcza, hangja földfölötti ünnepélyeséget fejezett ki. Megörült talán? — kérdezte magában az egyházi.

A prédikátor ünnepélyesen folytatá:

— Istené a hatalom és boszu. Hogyan merészeljek én gyarló bünös ember beleavatkozni? Az Ur megvilágosította homályos értelmemet és most már tisztán látok. Te vissza fogsz térni kis falunkba és hirt viszesz rólam. Én hütlenül elhagytam a helyet, melyet az Ur rám bizott és soha többé vissza nem térhetek. Az én óráim meg vannak számlálva s tudom, hogy kevés van még hátra ez életből.

— Tiszteletes uram — szakította félbetürelmetlenül az egyházi, — élni fog kegyelmed és vissza is fog térni. De most nem arról van szó.

— Nem, nem arról van szó, — ismétlé

a prédikátor. — Történjék, a mint az Ur elvégezte!

Fölállt s mereven tekintett maga elé. Az egyházfi mindinkább megerősödött gyanujában, hogy tiszteletes Mercator Sámuel megőrült.

— Tiszteletes uram! — kiáltott föl, hevesen, kétségbeesetten ragadva meg a papnak a kezét. — Nem látja ott azt a csillogást? Azokat a mozgó árnyékokat? Itt az ellenség, tiszteletes uram! itt az ellenség!

A prédikátor még mindig úgy látszott mintha máshol járna gondolataival.

— Véreink vannak odalent, tiszteletes uram, — folytatta az egyházfi, — atyánkfiai, magyarok, a kik a hazáért, szabadságért fogtak fegyvert. Alszanak s az ellenség észrevétlen lepi meg.

A prédikátor fölemelte fejét.

— A hazáért! szabadságért! — mor-

molá halkan. — Tudod, hogy ott lent van Martonosi Ádám ?

Halkan, csaknem suttogva ejtette ki a nevet, de két szeme, mint a tör hegye villogott.

Az egyházi lesütötte fejét és elnémult.

A dragonyosok már érkeztek a vizmosás széléhez s kezdték megkerülni azt. A lejtős hegyoldalou nehéz volt menni ; a lovasok leszálltak a vizmosás szélén s úgy vezették lovaikat kantárszáruknál fogva gyalog s csak egyenkint mentek.

— Péter, — szólt most tiszteletes Mercator Sámuel, — érkezett az óra, melyről szóltam.

Az ünnepélyes hangra az egyházi újra fölemelte fejét.

— Ime, a moabiták serege ! folytatá a pap.

— Ugyvan, tiszteletes uram, pogányok, labanczok, németek. Mit tegyünk, tiszteletes uram ?

— Menj és ébreszd föl az én népe-
met ! — viszonzá a prédikátor ünnepiesen.

Az egyházi kétkedő, határozatlan pil-
lantással tekintett a prédikátorra.

— Menj és cselekedd, a mit mondtam,
— viszonzá az.

— De mire én leérek a táborba, addig...

— Menj ! — intett a prédikátor kezével.

Tiszteletes Mercator Sámuel teljesen
visszanyerte komoly, méltóságos magatar-
tását. Arcza oly nyugodtnak látszott, mintha
ott állna a kis falu templomában, a szó-
széken, a mint kezét kiterjesztve, menny-
dörgő hangon szokta hirdetni : az igaz ember
nem remeg az Ur színe előtt.

Ugy látszott, mintha mindaz, a mi vele
történt, álmhoz hasonlóan eltűnt volna.
Mintha mindaz, a mi lelkét fölzaklatta,
lecsillapult volna. Nyugodtan, fölemelt fej-
jel állt ott az erős, bátor férfi.

Az egyházi, ki a parancessóra mintegy

gépiesen engedelmeskedve odább ment, lefelé a hegyen, megállt és bámulva nézte.

Látta, hogy a prédikátor izmos alakja mozdulatlanul áll, nagy görcsös botjára támaszkodva, a mint közelednek a drago nyosok s nem tér ki előlük.

Látta aztán, a mint a lovasok, kik gyalog, lovaikat vezetve, egyenkint ereszkedtek lefelé a hegy tetejéről, egyszerre megdöbbenve állnak meg e magános ember láttára, ki elállja előttök az utat.

Aztán hallotta az égyházfi, hogy az előlmenő tiszt elébb busan, aztán csodálkozva fölkiált :

— Kegyelmed az, prédikátor uram ?

— Én vagyok, hadnagy uram.

— Mit keres itt éj idején ?

— Mit keresnek kegyelmetek ?

A tiszt bosszusan kiállt fel :

— Nem volt elég kegyelmednek az

oktatás? Félre az utból! Most nincs időm feleselni.

Tiszteletes Mercator Sámuel nyugodtan, bátran egy helyben maradt.

Akkor a tiszt még egyszer bosszusan fölkiáltott. Zűrzavar, tolongás támadt egyszerre a prédikátor körül. Az egyházfi most már nem látta, hogy mi történik.

Aggódva nézett oda. Egy perczig úgy látszott, mintha minden összebonyolódott volna: lovas, ló. E dulakodás közepett most egyszerre lövés hallatszott.

A mint a füst eloszlott, az összetolult csoportot is széteszlani látta az egyházfi. A dragonyosok kissé hátrább huzódtak s a prédikátor egyedül állt. Tisztán lehetett látni magas alakját, mindkét kezében egy-egy karabély.

— Ez aztán emberül volt, tiszteletes uram! — kiáltott elragadtatva a vén katona.

S önmaga is visszafordult és gyorsan

igyekezett a köszvényes lábával följutni a papja segítségére.

De mielőtt odaérkezett volna, már a második lövés is eldőrdült. Tiszteletes Mercator Sámuel kisütötte a második karabélyt is, melyet izmos kezeivel az ellenségtől elragadott.

Arra megujult a zaj, tolongás, dühös fölkiáltások; kivont kardokkal rohantak most a papra s egy pillanat alatt ismét körül volt véve.

Heves dulakodás támadt. Tiszteletes Mercator Sámuel hihetőleg keményen védte magát. Német, olasz szitkok vegyültek a kardok csapkodásai közé; a dragonyosok mindegyre dühösebbekké váltak. Egynéhányan most elsütötték karabélyaikat.

Egyik vagy másik lövés talált, a mint a vad öröm fölkiáltásaiból sejteni lehetett. De nyomban rá a vezérlő tiszt elkeseredett, boszus hangja hallatszott. A meglepetés

el volt rontva. A lövöldözés zajára lehetetlen, hogy föl ne ébredjenek Petneházy huszárjai.

A tiszt megállította csapatát s néhány perczig kémlelve néztek le a völgybe.

Valóban ott mozgást lehetett észrevenni csakhamar, kigyultak a tábortüzek, megharsant a trombita. A kurucz sereg fölébredt, a huszárok lovaikra pattantak.

Mire az egyházi fölért ama helyre, hol a prédikátort hagyta, az ellenség már hátat fordított s visszatért a vizmosás tulsó oldalára. Csak tiszteletes Mercator Sámuelt találta ott Péter, a földön elterülve, vérében.

— Oh, kedves, jó tiszteletes uram!
— zokogott az öreg egyházi.

S dörzsölte homlokát, szivgödrét, kereste sebeit, hogy bekötözze. Késő volt minden segítség. Három golyó furta át a bátor pap mellét.

A lövöldözés zaja elhatott a szikla-
üregbe, hol a szerencsétlen fiatal asszony
remegve várta a sánta egyházi vissza-
jöttét.

Hosszu idő telt el, legalább az ag-
gódba várakozónak végtelen hosszú idő gya-
nánt tűnt föl, mig végre megjelent az egy-
házi az üreg nyilásánál.

Sötét, komor arcza most még söté-
tebbnek tetszett.

— Ifjasszonyom, — szólt tompán, —
megmarad a mellett, hogy eklézsiát fog
követni?

— Megmaradok, szólt a nő elfojtott
hangon.

— Akkor jöjjön, elvezetem kegyelme-
det urához. A holtak megbocsátanak. Imád-
kozzék kegyelmed, hogy az élő isten is
megbocsásson.

A KARANCSI KASTÉLY URAI.

I.

A karancsi kastélynak romja sem maradt. Néha talán egy-egy legelésző tehén megbotlik a kövecses dombon, más nyoma nincs ; de a tizenhetedik század végén, bár kissé megviselt állapotban, de még fennállt a kastély vaskos bástyafalaival.

Ácsorgó népség tanyázott az udvaron, félig cselédek, féligmeddig katonák, afféle napbarnított, marczona képű emberek, a milyenek azon időben minden uri udvarban tanyáztak, főkép így béke idején mikor nem volt hol katonáskodni. Némelyik most

is oldalán hordta a rezes kardot, ámbár a szolgálat, a mit a nemesi udvarban végeztek, nem csupán a kastély őrzéséből állt, hanem ki lovász volt, ki meg peczér az agár falka mellett. Nem volt ugyan tulajdonkép mindegyiknek szolgálata, hanem mind megéltek az uraság konyháján, ki így, ki úgy.

Az istállók előtt heverészve, az agarakkal versenyt sűtkéreztek a napon. Ásítottak, vagy egy-egy nyers tréfán röhögtek. Némelyikök lószerszámot tisztogatott; mások csak bajuszaikat pödörték és kurta-száru pipáikból szitták a füstjét annak a keserű növénynek, melyet tengerjáró hajósok hoztak az amerikai rézbőrü vademberektől s mely csak ez időben kezdett általánosán lábra kapni hazánkban is. Ilyen heverésző katonaviselt embereknek különösen alkalmas eltölteni vele az időt.

A kard most ugyis tokjában rozsdá-

sodik, a kopja, muskéta valami zugban hever. Olyan idő jött, hogy tán háboru sem kerekedik többé; vagy ha kerekedik is, elvégzi a német maga. Övé már most a hadi mesterség, bent ülnek a várakban s tele velök az ország. A törököt kiverték, a kurucz-ság elzüllött, kibujdosott, ki Lengyel-, ki Törökországba. Vissza sem tér soha többé.

Itt-ott egy pár nekibusult legény bujdosik még az erdőkön s él a hogy tud. Kenyér, szalonna kikerül a faluból, a hol puskaszóval beköszöntenek; bort ad hozzá a lengyel kereskedő, a kit megállítanak az országuton, mikor Tokajból viszi a hordókkal az isten áldását. Ruhának való posztót is csak szolgáltat valami vásárra utazó kalmár; a kardlap hatalmas fizető eszköz, rendesen beéri vele a kalmár s nem igen vár rá, hogy az élével mérjenek neki belőle.

Hanem azért mégis csak kutya-élet az. Üldözik a szegény bujdosót, mint a vad-

állatot. Az a vén legény, a ki oly egyked-
 vüen szivja a pipáját a kapu mellett s még
 csak fülét sem mozditja a sihederek incsel-
 kedéseire, próbálta. Zaklatott, nyomorusá-
 gos élet ; s mi haszna ? A németé már az
 ország ugyis ; a magyar ember alighogy
 megmoczczan, ráteszi már a talpát a német.
 Az urak majdhogy kezet nem csókolnak a
 német generálisnak s Bécsből várják az
 üdvösséget ; a szegény ember meg örül,
 hogy most nem gyujtják föl a faluját, csak
 a marháját hajtják el. Kurucz, labancz,
 mind egy ördög most már ; örüljön, a ki
 valami uri eresz alá huzódhatik.

A vén kurucz morogva fordult meg
 egyik oldaláról a másikra. A pap ment át
 az udvaron. Egy pár siheder fölállt s oda
 ment kezet csókolni. Pater Medárd a „Di-
 csértessék a Jézus Krisztus“ után még az-
 zal a nyájas leereszkedéssel is boldogította
 őket, hogy hozzá tette :

— Jó reggelt fiaim !

Aztán, a mint tovább ment, arca visszanyerte szokott szigorú, büszke kifejezését. Magas, sovány alak volt s a hosszú fekete reverendában még magasabbnak és még soványabbnak látszott. A roppant széles, háromszögű kalap, melynek fölhajtott oldalait zsinegek kapcsolták föl, beárnyékozta sápadt arcát mely így még sötétebbnek tűnt föl s villogó fekete szemeivel csaknem megijesztett. Még a vén kurucz sem szeretett e szemekbe tekinteni.

A sajtószerű selypítő kiejtésen, melylyel a magyar szavakat hangoztatta, mindjárt észre lehetett venni, hogy a pap idegen. Azt beszéltek róla, hogy valami olasz grófnak a fia, hogy fényes házban született s nagy vagyonról mondott le, beállván a jezsuita rendbe.

Mindezt azonban csak úgy suttozták, mert Pater Medard maga soha sem szólt

erről. Bárki volt is ő azelőtt, most csak a Jézus társaságának egyik legalázatosabb, legengedelmesebb tagja, semmi egyéb. Neki nincs saját neve, saját akarata, saját egyénisége; ő csak egy szemé amaz óriási láncznak, mely körülfogja az egész világot s mely kiterjed Amerika öserdőire ép úgy, mint Ázsia pálmafás szigeteire.

Óriási hatalom, mely uralkodik a pór kunyhókban s királyi palotákban egyaránt. Tagjai mindenütt ott vannak, a gyóntató székekben s a kormányrudon, meghajlitják a bajnokok kardját s asszonyok szivét, befolyást nyernek mindenhol, behatolnak minden-hová. Az a két betű, S. J., mely kacskaringósán egymásba fonódik rendházaik kapuja fölött, varázshatalom, mely előtt minden zár fölpattan s minden térd meghajol. A Jézus társaságának semmi sem lehetetlen.

Páter Medárd úgy érzi, mintha melle kitágulna s lábai alatt ruganyosabbá válnék

a föld. Ő csak egy porszem, de e porszemekből áll a rend hatalmas épülete ; ő csak eszköz a provinciális kezében, mint a provinciális is csak eszköz a generális vicarius kezében ; de büszke ama gondolatban, hogy ez ezer meg ezer eszköz mind csak egy nagy-czélra működik, mindegyiket egy akarat lelkesíti, s mind egy intésre mozdui.

Kit a felsőbb akarat palotába rendel, palotába megy ; kit a kunyhóba küld, a kunyhóban foglal helyet. A büszke Bentivogli grófok sarjadéka, a fejedelmi ház fia, mint udvari káplán szolgál idegenek házában, idegen nép közt, durva bárdolatlan térfiak társaságában, hol gyakran reggelig eltart a vad tivornya s mámoros fejjel jön a misére a kastély ura.

Hanem azért eljön. Convertita s az ilyennék mindig buzgóbbnak kell mutatnia magát. Aztán azt is tudja, hogy lesnek rá,

hogy ezt a jezsuitát kém gyanánt küldték ide a nyakára. Ő maga kérte, az igaz, de hát ráerötették, hogy kérje. Azt mondták, hogy hit dolgában különben is ujoncz lévén, nagy hasznára válik, ha mindig mellette lesz egy lelki tanácsadó.

Karancsy Adorján megértette, hogy mire czéloznak vele, de azt is tudta, hogy nem ellenkezhetik. Azok a férfiak, a kik elég hatalmasok voltak megszerezni neki az ősi birtokot, elég hatalmasok arra is, hogy elvegyék tőle.

Mert hát a karancsi uradalom bizony csak ugy odacseppent neki. Esze ágában sem lehetett számítani rá. Bátyját, Simont illette a kastély meg az egész jószág s mikor az belekeveredett valami összeesküvésfélébe, mert hát ez a felvidéki nemeség nem nyughatott még most sem, mikor Thököly régóta Törökországban nyomorgott, a karancsi jószág is a királyi fiskus

kezére jutott nota infidelitatis czimén. Karancsy Simon örült, hogy a saját bőrét megmenthette.

Mikor neszét vette, hogy a Tokaji még a Szalontay próbálkozása balul ütött ki s a kinek oka van féltetni a nyakát, jó lesz, ha nem várja be, míg érte jön a német, Karancsy Simon is lóra ült éj idején s vágatva ment, hol uton, hol ut nélkül, ki a lengyel határ felé.

Harmadfél év mult el azóta s azt sem tudják, él-e vagy meghalt? Hirét sem halották azóta. Eltűnt, elveszett. De ha él is, vissza ugy sem jöhetne. Jóságát, mint felségsértőét lefoglalták ; fejére a hóhérpallos vár, ha visszatér.

A vén kurucz katona, ki a kapu mellett heverész, mikor mindezt elgondolja, még erősebben szivja azt a keserü füvet, a miért félszázaddal elébb exkommunikáltak az embert, ha pápista volt. Egyébkint

a marczona vén legény nem is pápista s a mint így morog magában, haragjából nem csekély rész jut a Bál papjainak, az istenverte jezsuitáknak.

Mélyen a fejére nyomta a tollas süvegét. Mennél keserűbb, mennél csipősebb az a dohány, a haragos vén embernek annál jobb. Ugyis csupa keserűség ez az egész élet. A német visszahozta nyakukra a Bál papjait s Karancsay Adorján kirakatta a prédikátor lakásból a tiszteletest az ut szélére mindenestől, faragott képeket állíttatott a templomba s beparancsolja a jobbágyokat a misére. A jezsuita vasárnaponkint lemegy a helység templomába misézni, hétköznapra meg idefent a kastélyban csináltak neki kápolnát. Mindegyiknek jut a szentelt vízből, hanem soha több gonosszág, istentelenség nem történt e falak közt, mint épen most.

Hogy mindnyájan elkárhoznak, az a

vén kurucz előtt régóta világos. Ő is a többivel együtt mind, a kik elnézik, hogy újra tanyát ütöttek itt a Bál papjai s pogány szertartásaikkal kísértetbe hozzák az igaz reformált vallás hiveit. Nem is történt ez a sátán segítsége nélkül. Mert hogy a derék Simon urnak futnia kellett s a korcs Adorján ült be ide a birtokba, hogy a testvér halálos ellensége lett a testvérnek: az igazán csak a sátán műve.

Addig kerülgették a jezsuiták Adorján urfit, hogy egyszer csak beléharapott az almába, melylyel kínálhatták, mint a kigyó Ádám apánkat. Persze, hogy ezek eszesebb kigyók s meg is tartották, a mit ígértek neki. Királyi restitucziót eszközöltek ki számára, megkapta az egész karanesi jószágot, a mi a bátyjáé volt s még több is néz rá, még sokkal több. Kétszer ilyen nagy birtok, mint ez az egész karanesi jószág. Ő felsége éreztetni akarta vele

atyai kegyelmét s oda ígérte neki a Simon menyasszonyának a kezét is, egyuttal Adorjánra ruháztatva az árva leány fölötti gyámságot addig is, míg a házasság szentségével e gyámság természetes módon különben is rá száll.

A vén kurucz megint egyet fordult. Semelyik oldalán sem esett jól a fekvés. Vén csont is volt, az igaz; sok égi, földi zivatart kiállt, háborut, esőt, hideget; a köszvény kinozta csontjait. De tudja isten, nemesak a köszvény, más még jobban bántja s nem hagyja pihenni.

— Ebre bizzák a hájat, — mormog magában. — De hogy is engedhette meg a a vármegye?

A vármegye? Mintha a vármegyének volna még belészólása, mikor a főispán megmondta, hogy az ő felsége akarata és annak ugy kell lenni! Az árva legfőbb gyámatyja a felség, tőle függ, hogy kire

ruházza át tisztét. Különben is ki tölthetné be azt a tisztet helyesebben, mint a ki ugyis legközelebből érdekelt fél? Kinek feküdnék jobban a szivén a vagyon rendben-tartása, mint a leendő férjnek? A dolog annyira világos volt, hogy mindenki elnémult, főkép mikor a főispán Caraffa generálist emlegette s arról kezdett beszélni, hogy van még eszköz azok fékentartására, kik ő felsége atyai intenczióit megérteni vonakodnak.

A vén kurucz is csak magában mormog, pedig ő vele senki se törődik; hát az uri renden levők, a kikre sok szem tekint? Tudják, hogy a legmagasabb fej sem áll biztosan. Ha nem kimélték Rákóczi fejedelmet s a császári királyi kamarás, ezredes és főispán gróf Bercsényi Miklós is csak futással menekült meg a börtöntül, talán a vérpadtól; mit várhatnak a kisebbek? Ne szólj szájam, nem fáj fejem.

A szép, gazdag, fiatal menyasszony miatt sokan irigylik Karancsy Adorjánt; de mindenki tudja, hogy a héjjának körmei közt van a galamb s bizony nem ereszti ki. Nem is jut eszébe senkinek, hogy megpróbálja, vajjon eltudná-e ragadni tőle. Annyiba veszik, mintha már megtörtént volna az esküvő. Meg is történik nemsokára, az bizonyos. A dispenzáció megérkezett Rómából, mert hát a nagyanyjukról vérség szerinti rokonok; minden kész tehát hozzá.

A menyasszony? Oh, azt nem is kérdezték! Mi kifogása lehetne a leánynak? A jószág a rokonok közt marad így is, úgy is. Miért ragaszkodnék a leány épen az idősebb testvérhez, mikor itt van helyette a fiatalabb? Ez is Karancsy, mint amaz volt.

Csak annak az egypár vén cselédnek, kik még a régi urat szolgálták, ment nehezen fejébe a dolog. Hiszen úgy látszott, mintha a leány szerette volna Simon urat

s most olyan könnyen meghajol mégis. Eleinte sokat sirt, a könnyek nyomai meglátszottak arcán; de most már régóta nem sir. Hideg, nyugodt. Nem is tett ellenvetést a további ittmaradás ellen, önként maradt; ámbár a tivornyázó férfitársaság, mely itt össze szokott gyűlni, magában is elég lett volna, hogy elriassza.

Gyámja házában van s itt kell várakoznia, mondá. És oly csodálatos arcz kifejezéssel mondta azt, hogy nem tudták, melyik gyámját érti alatta, a korábbi vagy a mostanit? Simont vagy Adorjánt? Mindenki úgy magyarázhatta, a hogy neki tetszett.

Mikor tudatták vele, hogy Adorjánhoz kell férjhez mennie, nem felelt rá semmit. Ugy látszott, mintha közönyösen, egykedvűen fogadná. Az egyik vőlegény elveszett, itt a másik helyette.

— Leányhüség könnyü pehely! —
— mondták rá az emberek.

Csak a vén kurucz Gergely nem akarta elhinni. Ha az egész világ elhiszi is, ő nem hiheti.

S mikor egyszer véletlen közel jutott a leányhoz és senki sem hallhatta, megszóllította őt :

— Kisasszony, két nyergelt paripáról tudok gondoskodni s ismerem az utat Lengyelországig . . .

A leány hideg, elutasító pillantással tekintett rá. De Gergely még akkor sem hallgatott el.

— Kisasszony, én Simon urnak régi embere vagyok . . . hü embere vagyok . . . olyan igazán segítsen meg az isten, a milyen igazán beszélek! . . .

— Hallgass! parancsolá kevélyen a leány.

És elfordította fejét.

Gergely nem szólt többé attól a percztől kezdve, de magában azt gondolta, hogy

ennek a szívét is megvesztegette már a jezsuita. Mert hogy minden gonosz tőle ered, arról Gergely szentül meg volt győződve.

— A Bál papja! Bál papja! — mormogta magában.

~II.

— Most már harmadszor letelt a határidő, — szólt Karancsy Adorján nagyot ütve öklével az asztalra. — Nem akarok semmi huzást halasztást tovább. A leányt nekem ígérték. Azt akarom, hogy megtartsák, amit a király nevében ígértek.

Lábai kissé tántorogtak s feje nehéz volt még az elmúlt éjjeli tivornyától, de kardjára támaszkodott s ilyen módon szilárdabban megállt.

— Meguntam a hitegetést hónapról hónapra. Velem nem lehet így bánni. Nem azért tértem át a katolikus hitre, hogy

az olvasó legyen a párom. Azt akarom, hogy a királyi szót beváltsák. Én nem fogadtam szüzességet s azt akarom, hogy eskessék már egyszer össze velem a menyasszonyomat.

A jezsuita nyugodtan hallgatta a kifakadást. Arczán ingerültségnek vagy zavarnak legkisebb nyoma sem látszott.

— Karancsy uram, ő felsége nem lépett kontraktusra kegyelmeddel. A mi ígéret tétetett, származott ő felsége atyai indulatából s országbiró uram ő nagysága kegyes szószólására. A katholika egyház kebelébe saját lelki üdvösségeért tért vissza kegyelmed. A leánynak pedig saját jószántából engedett időt, hogy jobban hozzászokjék kegyelmedhez. Kegyelmed akarta ugy.

A hideg felsőség hangján kiejtett szavak némileg meghökkenítették a nyers embert. Nehány perczre elhallgatott, boszusan harapva össze ajkait s zavartan huzogatva

dolmánya nagy opál gombjait. Hanem aztán föltámadt benne a büszkeség, megrázta hosszú bozontos hajsörényét, mely Franciaországból jött divat már akkor hazánkban is szerte elterjedt, főleg a labanczság közt, s kardjával haragosan megzörgette a pallót.

— Jó, jó, én akartam úgy, -- szólt nagyokat nyelve; — de most már nem akarom úgy. Azt gondoltam, nap mulik, seb heged, leánysziv begyógyul. Akkor még azt sem tudta az ember, hogyan áll; mozgott ez a föld is alattunk . . .

A káplán éles pillantása átjárta a kastély urát, mintha veséjéig akarna belátni. Karancsy Adorján türelmetlen rázta roppant hajsörényét.

— Ej, nem úgy értem! . . . Ha az ember labancz lett, hát legyen testestül lelkestül. Én nem mehetek át már oda vissza. Mit is érnék vele? Inséges koldus nép, a kik magukon sem tudnak segíteni, mióta

nem kapaszkodhatnak a török köntösébe. Legfőlebb a parasztságot bujtogathatják még. Mit nekem az ő szabadságuk? A mit kaptam, a császártól kaptam. Nekem nincs más utam, csak az az egy, a melyiken járok. A császárral kell élnem, halnom.

— Örülök, hogy kegyelmedet ilyen okosan hallom beszélni, — viszonzá a káplán. — Valóban csak az az egy ut vezet boldogulásra. De jöhetnek a kísértés órái, az ember gyarló . . .

Karancsy Adorján fölemelte kevély fejét. Igazi tatárfej volt, sovány, csontos, és szilajon villogtak ki sötét szemei keskeny homloka alól. Bortól és haragtól ki volt pirulva arca.

— Őszintén beszélek, Péter Medard. Jobb szeretem a más ember fejét látni a hóhér kezében, mint a magamét. Miért partolnék el én ő felségétől? Tán hogy a jószágot meg a leányt visszaadjam Simonnak?

Nem páter, részeg koromban sem vagyok bolond. A mi enyim, az enyim s biz ez a kard levágja a kezét, akárki nyuljon utána.

A káplán nem szólt, csak némán bólintott fejével, mintegy helybenhagyólag.

— Nyolcz esztendővel vagyok fiatalabb mint Simon — folytatta Karancsy Adorján — Én még suhancz fiu voltam, ő már akkor férfi. Szigoruan bánt velem s mikor vendégek ültek az asztalnál, nekem kellett bort tölteni a kupákba s fölszolgálni a nemes inasfiukkal. Én tisztogattam a kardját s én nyergeltem föl a lovát. És már akkor eszembe jutott: hátha egyszer elfelejtenék egy szijat bekapcsolni?

A káplán sápadt, sötét arcán ugy látszott, mintha valami még sötétebb árnyalat huzódott volna végig, összeszorított keskeny ajkai kissé megrezegtek, mig a pillantásban, melyet a kastély urára lövelt, végtelen megvetés tükröződött.

De Karancsy Adorján nem látta azt, mert ép e perczben, mintegy a mult emlékeinek sulya alatt, komoran a földre sütötte szemét.

— Csak egy szijat elfelejtek összehuzni, csak egy csatot bekapcsolni s ki tudja mi történhetik? Egy lefordult nyereggel szakadt már gyakran egy embernek az élete fonala is és helyre lett hozva a sors ama tévedése, hogy az első fiu született a második előtt.

A kastély ura egy perczig ismét elhallgatott. A jezsuita nem szólt s Karancsy Adorján hevesen folytatta:

— A korbácsütéseket nem engedem el, ha ezer évig élek sem. Ha valamit rosszul tettem vagy annak a leánynak, a kit ugy tartottak itt a kastélyban mint valami herczegkisasszonyt, megfojtogattam a galambjait, kegyetlenül megvert a bátyám. Azt mondta: embert akar nevelni belőlem.

Karancsy Adorján szeme mindegyre szilajabban villogott.

— Tizenhat éves koromban megszöktem, — folytatá; — beálltam egy portyázó kurucz csapathoz. De atyaságod tudja, hogy nem sokáig maradtam ott s a császár zászlója alatt kerestem hadi szolgálatot. Nem akartam a bátyámmal egy párton, de még csak egy valláson sem lenni. Nem akartam egy templomban imádkozni vele. Buzgó pápista lettem, leszek is holtig.

— Az Ur utai néha kifürkészhetlenek! — szólt a fiatal jezsuita s nagy sötét szeme esodálatos fényben ragyogott. — Minden föld jó, a hová az igaz hit magva esik s a gyűlölet földjéről is lehet aratni. Kegyelmedet tekintélyes férfiak ajánlották nekünk s mi fölhasználtuk minden befolyásunkat az udvarnál, hogy ügyeit előmozdítsuk. Az udvar ezután sem lesz fukar kegyei osztogatásában s magam sem sajnálok semmi

fáradtságot, semmi lépést, a hol az én csekély személyem valami szolgálatot tehet.

— Páter Medard, — viszonzá Karancsy Adorján, — én nem tudom, milyen csekély vagy milyen nagy a kegyelmed személye. Ki ismeri önöket? Jönnek, mennek egyik országból a másikba, megtanulnak idegen nyelveken beszélni s ki tudja, herczeg volt-e vagy szegény kolduló diák, a ki ezt a fekete talárt hordja most? Én nem keresem. Csak azt tudom, hogy önök háborut viselnek az eretnekek ellen. Jó. Én odaadtam hozzá a kardomat. De kívánom, hogy nekem is adják meg, a mit ígértek.

Komorán lesütött szeme megint a földön révedezett s megint nem látta a jezsuitának ajkán könnyedén átlebbenő fagyos gunymosolyt.

— A mit ígértünk? — szólt Páter Medard — A leány nem rabszolganő a keresztény egyházban; kegyelmedtől függ, hogy meg-

hódítsa magának a szeretet fegyverével ;
mi örömet hozzáadjuk áldásunkat.

— Meghódítsam a szeretet fegyverével ? — viszonzá ingerülten Karancsy Adorján. — Próbáltam. Elég sokáig próbáltam. Ugy cselekedtem, ahogy a kegyelmed országában szokták. Hizelegtem, esdekeltem neki, meghajtottam térdemet, pedig nehezen hajlik, mint az elefánté ; nehezen még az oltár előtt is. Hiába. Hízélgés lepatan arról a kemény szivről, esdeklés meg nem hatja. Márványból van az, mint azok a szobrok, melyeket a kegyelmed hazájában láttam, mikor ott jártam a császár zászlója alatt. Összetörhetem, de meg nem hajlitom. Miért tartóztatja föl kegyelmed kezemet, mikor össze akarom törni ?

A fiatal jezsuita fenyegetően függesztette szemét a kastély urára.

— Mert egy elvakult pillanatnak nem szabad egy egész élet fölött határozni, —

szólt halk nyugodt hangon, mely ellentétet képezett szemének fenyegető villogásához.

— Ki tudja megmondani, mikor vagyok elvakult? — felelt komoran Karancsy Adorján; — akkor-e, mikor fölébred bennem a szilaj vér s erővel akarom biztosítani magamnak, a mihez jogot kaptam? Vagy mikor követem Simon példáját, s hódolólag hajlongok a herczeg kisasszony előtt? Ah mit tudom én, szeretem-e vagy gyűlölöm őt, csak azt tudom, hogy minden csepp vérem föllázad, ha közelébe jövök. Eszembe jut, hogy mit kellett miatta szenvednem ifjabb koromban s olyankor szeretnék lábammal taposni büszke fejére; és mégis érzem, hogy tizannyit, százanyit kész volnék érte elszenvedni. Megalázni szeretném őt, mélyen megalázni s aztán fölemelni a porból, megölelni, szivemre szoritni s mikor összecsókoltam, újra földre taposni. Vérem forr, ha látom, részeg leszek, dühös leszek, elvesztem eszemet.

Most nem látta, szeme mégis oly szilaj tűzben égett, arcza mégis ugy lángolt s vonásain a féktelen szenvedély rezgett.

— Feleségemmé kell lennie! — kiáltott föl vadul. — Ura akarok lenni! Azt akarom hogy az enyim legyen! Az enyim! Nem a vagyonát, őt magát akarom. Reszkessen, a ki utamba áll, legyen az bárki!

A káplán hidegen, nyugodtan hallgatta végig ez utolsó szavakat is, és akkor nagy fekete szemeit hosszan, áthatóan függesztve Adorjánra, komolyan szólt:

— Mit kíván kegyelmed tőlem?

— Azt, hogy végezze el az esketési szertartást még ma, még ez órában, — felelt a kastély ura.

— Menyegzői pompa nélkül?

Boszusan harapott ajkába Karancsy Adorján. Ama kor szokásaihoz képest oly hallatlan dolog színében tűnt fel ilyen esküvés, minden czerimónia nélkül, minden

pompa, vendégeskedés, lakmározás nélkül, hogy szinte borzadva gondolt rá maga a vőlegény.

— Mindegy! — kiáltott azért mégis. — Előbb akarom az asszonyt, azután a lakodalmat!

III.

Az árva leánynak nem volt más öröze csak a jó isten s a jó isten tudvalevőleg messze lakik az égben. Itt a földön senkije sincs.

Hogy Adorján előbb-utóbb az erőszak eszközéhez fog nyulni, ha más eszköz nem használ, azt jól tudta a leány. Remélhette-e, hogy kiszabadul a prédaleső vadállat körmei közül? Főleg ha ott állt még mellette a komor, sötét, ijesztő árnyék, a jezsuita, ki elzárta a menekülés végső utját!

Két komor gyanakodó férfi egy

gyöngé nő ellen! A kastély kapujának kulcsa minden éjjel Karancsy Adorján vánkosa alatt pihen. Mindenütt örszemek, mindenütt titkos kémek. Kinek higgyen? Kiben bizzék az egyedül álló árva leány? A leghivebb arcz is csal, a legrégebbsz szolgálja is elárul. Nincs többé hűség. Magyar eladja a magyart, cseléd az urat.

— Ne higgy senkinek! — mondta Simon, mikor eltávozott.

S a leány nem hisz senkinek, csak azoknak a szavaknak, miket Simon mondott:

— Bizzál bennem, várj rám. Bármit mondjanak, várj rám. Eljövök éretted még egyszer. Ha a világ végére mennék is, eljövök.

És a leány vár. Simon megtartja szavát: Simon eljön érte a világ végéről is.

Elmult az egyik év, elmult a másik s a leány még mindig vár. Holt hírét hallotta már. Azt is tudja, hogy ha még élet-

ben van és ide visszatér, a hóhérpallos fenyegeti — és a leány mégis várja őt.

Szive reszket a gondolatra, hogy hátha visszatér Simon? Az aggodás összefacsarja szivét, a félelem szorongatja, imádkozik, hogy bár soha vissza ne térne a kedves; de jól tudja, hogy vissza fog térni. Simon eljön még egyszer.

A vér megfagy a leány ereiben, a borzadás rázza gyöngé testét. Oh, bár soha vissza ne térne Simon!

Vannak perczek, mikor kétségbeesésében szinte megnyugvást talál a gondolatban, hogy távol szakadt vőlegénye talán azóta már halva fekszik. A sirban olyan jó pihenni, a sirban nem fenyegeti többé veszély és nem érez több bubánatot.

Nem meri kimondani, csak szive mélyébe rejti ezt a gondolatot, de Páter Medárd onnan is kiolvassa. És beszél a leánynak gyöngéd, részvétteljes hangon, ama

csodálatosan rezgő mély hangon, mely úgy látszik, mintha egyenest a szivből jönne s épen azért meg is találja az utat a szivhez.

A leány hallgatja, sokáig hallgatja. Mint a balzsam csepeg a szenvedő sziv sebére az a nyájas szó. Így nem hallott még soha beszélni s áhitattal figyel a komoly fiatal papnak minden szavára.

Hanem akkor eszébe jut, a mit Simon mondott: „ne higgy senkinek.“ Ne higgyen az isten szolgájának sem?

El akarják tántoritni, le akarják beszélni őt. A hűség nevében kívánnak tőle árulást, a szerelem nevében megtagadást. Legyen rajta ő maga, hogy Simon soha vissza ne térjen. Életét menti meg vele.

A leány nem tud felelni rá. Ha Simonnak életét mentheti meg, miért ne áldozná föl a magáét? Ha ő Adorján nejevé lesz, Simon nem jön vissza e földre, hol a

hóhérpallos vár rá. Hisz elveszett már minden remény, mire számít még?

Adorján napról-napra szilajabban sürgeti az esküvőt. A káplán napról-napra elragadóbban beszél az égiekről. A boldogtalanok vigasza, hogy mikor már a földön minden elveszett, megmarad még számukra a mennyország.

A leány szívében rezeg minden idegszál, mint a hárfa húrjai, s csodálatos érzelmek, csodálatos emlékek támadnak föl lelkében. Ködös, homályos emlékek. Mint valami álomban anyját látja újra, kit oly igen korán elvesztett. Látja a mint anyja lehajol a kis leány ágya fölé, valami imádságot susog és keresztet vet elébb magára, aztán a kis leányra.

Rég elfelejtett évek emlékei, melyek itt előtűnnek a homályból, mint valami varázslatra. A leány reszket s félenken tekint körül a levegőben. Lázasan izgatott

lelke szárnyzuhogást hall. Eszébe jut, a mit anyja beszélt neki az őrangyalról.

Minden eszébe jut. Mindaz, a mit félénken susogva beszélt a kis leánynak az anyja. Eszébe jut a Mária-kép, melyet minden este elalvás előtt megcsókoltatott vele anyja s aztán kebelébe rejtett. Mindaz, a mi nagyrészt elmosódott már a leány emlékezetében, ismét megújul. Látja szelid, szomorú, félénk anyját, látja haragos apját, hallja a kálvinista prédikátor mennydörgését a bálványimádók ellen s érzi, a mint reszketve huzódik hozzá a templompadban édes anyja.

Aztán emlékszik, mikor anyja a korporsóban fekszik, feketébe öltöztötve s a prédikátor mennydörgő hangja hallatszik ott is: dobjátok tűzbe a koszorukat, mert nem illik világi hivalkodás ahhoz, ki most ítélő birája előtt áll!

A régi emlékek hnrjai zendülnek meg

a leány szívében. A bubánat rejtelmes, földfeletti dolgokban keres vigasztalást. Páter Medárd beszél a misztikus összekötetésről az élők és holtak közt s a leány úgy képzei, mintha anyja intő kezét látná megmozdulni a levegőben, mintha hallaná a csodálatosan zengő szót: térj vissza ör angyalodhoz! térj vissza hozzám!

— Anyám! anyám! — kiált a leány s reszkető karjai anyja árnyát keresik a levegőben. — Édes anyám, egyetlen oltalmazóm!

— Nem, — szólal meg most mögötte egy komoly, csengő hang; — az égieken kívül van kegyednek még egy oltalmazója a földön. Én vagyok az.

A leány megdöbbenve fordul hátra. Páter Medárd állt előtte.

IV.

A jezsuita nagy fekete szeme sötét tűzben égett és sápadt arcza kissé kipirult.

Ugy látszott, mintha szólni akarna még. Ajka rezgett. De nem szólt semmit. Némán meghajtotta fejét és eltávozott.

A leány még akkor is ijedten nézett utána, az ajtóra, a merre távozott. Már lépteinek dobbanása is elhangzott a tornácz kötalaján s a leány még mindig csaknem megkövülve állt egy helyen.

Páter Medárd azalatt a kis kápolna felé irányozta lépteit. Bement, behuzta maga után az ajtót, térdre vetette magát s úgy csuszott egészen az oltárig.

Ott leborult homlokával a kölépcsőre s ajkaival latin imákat mormolva sokáig ott maradt mintegy kábultan.

Végre fölemelte fejét. Szédelgett. A vér arczába tolult; nagy, fekete szeme szikrázott. Tántorogva kelt föl s szétnézett, mintha még e helyen is kémlő szemtől félne.

Egyedül volt a homályos kis kápolnában. Az oltár előtt ezüst lánczon egy kis függőlámpa égett; de gyér világossága csak csekély részben oszlathatta el a homályt, mely e félig földalatti boltozatban uralkodott. Alacsonyabban feküdt, mint a tornác, honnan három vagy négy lépcsőn kellett ide lelépni.

Félig kápolnának, félig sirboltnak épült. De a reformáció ideje óta eredeti rendeltetéséből csak ez utóbbit tartotta meg. A buzgó kálvinista Karancsyak lebontották az oltárt s kihányt köveit fölhasználták a kaputorony építéséhez. Csak Adorján állítottott újra oltárt az előbbinek helyére, nehézkes idomtalan faragásu szentekkel a két oldalán s fölül egy ara-

nyozott szárnyu angyallal. A szobrok mind befestve ama kor ferde izlése szerint.

E festett képü szobrok a félhomályban ijesztő alakot öltöttek. Mint megmeredt emberek álltak ott s úgy látszott, mintha a sirokból keltek volna ki, melyeknek nagy kőtáblái köröskörül állnak itt a falba beillesztve.

Ezek a Karancsy-család kitünőbb tagjainak sirkövei. Itt csak néhány kőtábla áll; a sajátképi kripta lejjebb van, egy alsó boltozat, hová innen grádicsokon kell lemenni; a vasajtót, mely oda vezet, itt láthani az oltár mellett.

Szembén a vas ajtóval, az oltár másik oldalán a falon nagy vörös márványtábla jelöli Karancsy Menyhértnek, e kastély alapítójának fekhelyét. Ő a legrégebb a Karancsáyak közt a kik itt feküsznek. Róla sok regét, sok mindenféle csodálatos dolgot beszélnek. Némely része igaz is, a

többi talán csak mese. De ki tudná most már kiválogatni, hogy mi az igaz és mi a mese?

Még azt sem tudják, vajjon az a titkos földalatti ut, melyet állítólag Karancsy Menyhért készíttetett, létezik-e? Sőt azt sem tudják, hogy létezett-e? A cselédek sötét, kísérteties estéken összebujva, most is mesélgetnek néha róla; Adorján is hallotta azt emlegetni gyermekkorában. Azt beszélték, hogy a kriptából vezet ki az a földalatti ut s messze, nagyon messze elvisz az erdőbe, a hol ismeretlen helyen végződik.

De ez az egész mindig oly titok volt, melyről csak a kastély ura egymaga tudott. Így szállt át apáról fiúra. Nem veszett-e már elébb el a titok, azt senkisé sem tudta határozottan megmondani; de ha elébb nem is, most Simonnal elveszett az. Adorján kerestette a földalatti ut nyilását, de sehol

sem találták; hiába kutatta át az egész alsó boltozatot.

De az a kripta folyvást aggasztotta. A vasajtót még nagy vaspántokkal is megerősítették. Háromujjnyi széles vasrudakat fektettek a falba, úgy hogy mintegy második rácsajtót képeztek. Azonfölül még kettős lakat biztosított az alulról való betörés ellen s a lakat kulcsát a kastély kapujának kulcsával együtt minden éjjel vánkosa alá tette Adorján.

A jezsuita a nagy vörös márványtábla mellett állt. A félhomályban révedező szeme durván faragott nemes czimerekre vetődött, s hosszasan mintegy rátapadt. Egy más nemesi czimerre gondolt, melynek tetején büszkén nyujtogatja föl arany ágait a grófi korona; arra a czimerre, mely pompás paloták kapuja fölött áll s melyet daliák, hősök, fejedelmi férfiak lobogtattak zászlóikon.

Arra a czimerre gondolt, mely bölcsője

fölött függött; a fényes jövőre, melyet az ígért s a homályos jelenre. Mint csillogó lovag járkálna most, oldalán a kard, fején a tollas kalap, férfiak hajlongnának, szép leányok mosolyognának előtte.

— Ne kísérts, sátán! — mormogá tompán.

Kezébe szoritotta az olvasót s ajka gépiesen kezdte ismét a latin imákat mormolni.

— Szabadíts meg a gonosztól! Ámen!

De az Ur nem sietett megszabadítani a szegény vergődő embert és a sátán -- a vágy — tovább kísértette.

Csábító képeket tüntetett föl szeme előtt. Az ifjuság, a sziv, a vér hangosan követelte jogát. Elfojtott, elnémitott érzések támadtak föl s lázongva rohanták meg agyát. A fiatal pap égő homlokához kapott összeszorította két kezével halántékait s kétségbeesetten suttogá:

— Istenem! Istenem!

Érezte, a mint a halántékára nyomta kezét, mily vastagon kidagadt az ér s mily lázasan lüktet vére. Olyan volt, mintha izzó láva ömlenék szét ereiben s mintha aztán visszafutna mind e tüzes folyadék agyára. Ugy érezte, mintha szeme szikráznék s mintha tűzkarikák szállingóznának előtte a levegőben.

Láng, mindenütt fojtó láng. Lángot szíbe, lángot lehel ki. Ajkai lihegnek, tüdeje lázas erővel rándul össze és tágul ki. Meléne e heves hullámozása megrázkódtatja egész testét.

Ah, e test nem halt meg az egyházi fegyelem bilincsei alatt. Él, érez, hevül. Érzi, hogy a láncz szoritja s a föllázadt sziv azt susogja: tépd szét! tépd szét!

A kísértő szellem szól szive dobogásában. Annak szava kóvályog agyában,

eseng füleiben. Miért mondanál le az élet örömeiről?

— Megesküdtem! — rebegi ajka, mint-ha a kísértő szellemnek akarna felelni.

S a kísértő szellem újra megszólal szivében: Bolond a kit egy szó leköt!

S mennél forróbban dobog szive, annál kábultabbnak kezdi érezni fejét. Valami kimondhatatlan ólomsúly nehezedik agyára, mely alatt mintegy összenyomul minden gondolat. Kétségbeesetten nyújtja ki két karját az ifju pap.

Maga sem tudja, kihez könyörög. Elhomályosult agyában nincs többé egyetlen tiszta gondolat, csak zürzavaros képek kóvályognak rajta át, mintegy félálomban. Két karja kinyújtva marad. Tán az oltár felé emelte esdőleg; de kábultságában most már úgy képzei, mintha ölelésre tárta volna ki.

Egy nevet suttog ajka. Egy női nevet.

— Ágota! Ágota!

S attól a névtől aztán még jobban elkábul. Egy pillanatig teljesen erőt vesz rajta a mámor. Valami csodás, soha nem érzett gyönyör száll át idegein.

Ismétli a kedves nevet:

— Ágota! Ágota!

Magánkívül van. Ölelő karjai lehatatlanak, fejét a falhoz támasztja; érzi, hogy térdei reszketnek. Mellét éles nyilalás metszi át s ugyanekkor fején keresztül is érzi e nyilalást. De a kínos érzés mellett is érezte amaz ismeretlen édes gyönyört.

Még egyszer kitérte karjait s magához ölelte az üres levegőt.

— Szeretlek, szeretlek! — suttogta lázas ajka.

Perczek multak így, csodálatos mámorban. Az ifju pap nem tudta, hogy mennyi az idő. Némaság uralkodott a kápolnában

Lassan, mint valami nehéz álomból

ébredve, jártatta körül pillantását az ifju. A köszöntek fenyegetően meresztették reá élettelen szemeiket. Tántorogva közeledett az oltárhoz s leborult ismét a lépcsőkre.

Szeméből megeredt a könnyek árja s zokogva verte mellét.

— Ne hagyj el, istenem ! Ne hagyj el !

Vakbuzgó lelke a kétségbeeséssel küzdött. Ő a rajongó, ki isten dicsőségeért elhagyta szülőinek palotáját, lemondott a fényes jövőről s fölvette az egyszerű szerzetesruhát, most hűtlen lesz a nagy célhoz s megtagadja istenét egy leány szép szeméért ?

De hiába igyekezett fölemelni lelke szárnyait a magasba. Nem birt már oly fönn repülni. A szenvedély belévágta éles körmeit szívébe s lehuzta a földre. Már látta, hogy megnyilik lábai alatt az örvény s remegve keresett menekülést.

— Mit tegyen ? Elfusson e helyről ?

Szabad neki eltávozni? Szabad gyáván elhagyni az órállomást, hová az egyház érdekének védelmére állították. A rendfőnök ide küldte őt; csak a rendfőnök engedelmével hagyhatja el újra e helyet. S bevallja gyöngeségét? Bevallja gyávaságát? Elmondja, hogy ő, kit a provinciális, mint az egyház egyik leendő oszlopát, üdvözölt, ingatag gyarló nádszál, mely meghajlik a legelső kísértés fuvallatára.

— Soha! Soha!

Neki itt kell maradnia, megállni helyét, ha ezer ördög harczol is ellene. Neki nem szabad távozni.

A lelki erő győzelmének tartotta az elhatározást, pedig csak a gyöngeség bizonyítványa. Nem mert távozni, mert büszkeségén és kötelességérzetén kívül lekötötte szerelme, az a néma, sötét szenvedély, mely most még csak keblében dul, de előbb-utóbb végre ki fog törni.

Érzi azt e pillanatban s újra össze-
roskad képzelt ereje.

Átkulcsolja két kezével a feszületet s
aztán ijedten vonja vissza kezét. Szabad-e
neki, elvetemedett bünösnek, érinteni a leg-
szentebbet? Irtózik önmagától.

S a csábító hang még mindig sut-
togja fülében: mig te a hideg keresztet
öleled, más addig a szép Ágotát fogja
ölelni! Mig te itt szivedben a kétségbeesés
mardosó férgével éjeket fogsz tölteni
térden csuszva és megsemmisülésért imád-
kozva, azalatt elkészül más számára a
menyasszonyág!

Szikrázva tört ki a düh a szenvedé-
lyes lélekből. Szerencsés vetélytársára gon-
dolt, a nyers, durva férfira, ki nem sokára
Ágota férje lesz.

— Átkozott legyen, ha kezével érin-
teni meri őt! — kiáltott föl.

A féltékenység elszakította az

utolsó féket. Az indulat vadon rohant tovább.

— Átkozott legyen ez a kéz is, — szólt fölemelve saját kezét, — ha segít összekapcsolni őket! Átkozott ez az ajk, ha kimondom rájuk az áldást.

Nem tudta, hogy hangosan ejti ki a szavakat s megdöbbent, a mint a boltozat viszhangzott és fülébe rezegte saját szavait. Ijedten tekintett körül. A kápolna üres, néma volt most is.

— Nem, — szólt magában, összeharapva ajkait; — ha enyém nem lehet, másé se legyen. E durva férfi nem fogja szüüz ajkát csókolni. Nem, senki! Senki!

E gondolat némileg lecsillapította a lázas lélek dühöngését.

— Ne legyen senkié. Maradjon az ég számára. Az ég birhatja őt, de semmi földi lény. Nem engedem át senkinek, csak az én uramnak Jézus Krisztusomnak.

Rajongva szoritotta kezébe újra a keresztet s elborította csókjaival. Megesókolta a fölfeszítettnek kezén lábán a vérző sebhelyeket.

— Uram, bocsáss meg nekem nyomorult bünösnek! Uram, fogadd el az áldozatot, melyet neked följánlok! Jézusom, könyörülj rajtam!

Perczről perczre jobban csillapult háborgó lelke. Még lázasan lüktetett a vér ereiben, még mindig oly mámorosan nehéz volt feje, de az iszonyu belső harc helyébe most már valami tompa fájdalom lépett.

A fiatal papnak szive elszorult.

— Menyasszonyág helyett a zárda cellája, — füzé odább gondolatait. — Ágotának be kell lépnie. Csak akkor, mikor arczára hull az apácza fátyol s örökre bezárul mögötte a kolostor kapuja, csak akkor fog megnyugodni zaklatott szivem.

Csak akkor, mikor tudom, hogy nem lehet többé senkié a világon!

Fölkelt térdeiről. Lábai még inogtak, de lelke már megerősödött. A szenvedélyes, fanatikus lelkek vas makaességával ragaszkodott a gondolathoz, melyet talán csak a pillanat láza sugalt, de mely most már szilárd elhatározássá vált nála.

Még azon este levéllel indult egy megbizott ember a karancsi kastélyból a kassai jézsuitákhoz. Prémes süvegébe varrva vitte a levelet s Páter Medárd lelkére kötötte, hogy senkinek se szóljon.

A kassai rendház főnökéhez volt intézve e levél. Páter Medárd tudósította őt, hogy az isteni gondviselésnek tetszett a Karancsy Adorján arájának elméjét elfordítani e világi dolgokról s ámbár nem nyilatkozott még határozottan a kisasszony, P. Medárd biztosan meri állítani, hogy hajlandó lenne belépni az Orsolya-szüzek zár-

dájába, ha ebbeli hajlandósága nem talál gátra, mire nézve jó volna kieszközölni országbíró uram ő nagysága approbációját. Hogy ez approbáció készségesen meg is adatik s annak alapján királyi admonició is intéztetik a jelenlegi tutor és in spe völegényhez, azon P. Medárd nem kétkedik, sokkal nagyobb dicsőség é haszon járulván abból az anyaszentegyházra, hogysesem az figyelem nélkül hagyathatnék. A nagy vagyon, melyről a kisasszony az anyaszentegyház javára testálhat, lévén egyedüli örökös és árva, hasznosabb szolgálatokat tehet isten dicsőségére, mintha Karancsy Adorján uram dubiozus kezei közé kerülne, kinek hűségére annál biztosabban számíthatni, mennél kevésbbé láttatik el vagyonnal s mennél függőbb és várakozóbb állásban tartatik. Hosszu pórázra bocsátani nem tanácsos. Egyébkint a feljebbvalók bölcsesége fog találni módot, hogy a ha-

ragos ember valami újabb igéretnel kien-
geszteltessék.

Ebből állt a levél tartalma, melyet
Páter Medárd Kassára indított.

V.

Fütyörészve haladt a levél vivője az
erdőkön át. Jól ismerte a gyalog-ösvénye-
ket s bár néhol utnak egyáltalán semmi
nyoma sem látszott a mult őszi óta ott he-
verő száraz levelek halmai közt, azért
mégis tudta, merre kell mennie.

A sötétben is eligazodott. Egész söté-
tét azonban nem volt az éj, mert éjfél táj-
ban fölkelte a hold s megvilágította a lomb-
talan fák közeit. Néhol egy-egy fertály
vagy félóra hosszáig jobban elsötétedett,
a mint valami fenyvesen haladt át a le-
vélvivő.

Majd megint tisztásabb helyre ért. A

bükk- és tölgyfák még egészen kopaszak voltak, de alant már zöldült az apróbb cserje s a bogarak is mozogtak már a fűben. Meleg tavaszi este volt. A levélvivő félvállra vetette gubáját.

A felvidéki parasztok öltözetét viselte. Lábain szürposztó-nadrág és boeskor. Ravaszul pillantgatott szét prémés kucsmája alól. Ugy látszott neki, hogy az erdő nem oly csöndes, mint egyébkor. A távolból valami határozatlan zaj hallatszott.

Egy perczig azt hitte az ember, hogy valami szarvas csorda. Aztán úgy tünt föl neki, mintha emberi hangokat hallana; de tisztán nem vehette ki. Megállt; figyelt. A zaj cicsöndesült, de nem egészen s néha ismét fölujult.

Most már tisztán meg lehetett különböztetni az emberi hangokat. Nagy csoport nép zszibongásához hasonlított. Lépteket lehetett hallani, letördelt galyak re-

csegését, azt a sajátságos sürgést forgást, mely valamely letelepedő tábort jellemez.

A levélvivő megerőltette szemét s a hold derengő világánál szinte látta vagy legalább látni képzelte a fák közt a mozgó alakokat. Nem kételkedhetett, hogy itt egy csoport nép üt éjjeli tanyát. De kik lehetnek? Vadászok? Ez évszakban nem szokták már bántani sem a szarvast, sem az őzet. Favágó parasztok? Szénéégetők? Nos mindjárt meglátja.

A hely, a hol épen állt, magas domb volt s alatta a völgyben zsibongott az emberek raja. Nem kellett sokáig várni. Csakhamar föllobban a rakásra hányt rözse, száraz galy. Előbb egy tűz, aztán kettő, három, négy.

A pirosuló láng fénye mellett most már meg lehetett különböztetni a zsibongó tömeg alakjait.

Csaknem meg lehetett számlálni. Kö-

rülülték a tüzrakásokat. Egy részök leheveredett, a másik bográcsba aprított valamit vagy szalonnát pörkölt fanyársakon.

Fáradtakuak látszottak. Bizonyára messziről jöttek ma, s az éj legnagyobb részén át utban lehettek, mert most már éjfél elmúlt.

Öltözetükről következtetve csak gyülelész paraszt nép volt, de nem békés fáváágók, szénégetők, baltáikon kívül lándzsákkal, kaszákkal voltak fölfegyverkezve. Ha kevesebben lettek volna, zshiványoknak tartja ; de így nem lehet más, mint valami föllázadt csoport.

Mintegy három négyszáz ember lehetett együtt. Csupa parasztság. Vezéreik is csak parasztoknak látszottak. Egy pár régi kurucz katona tünt föl köztük ; meg lehetett ismerni őket kék dolmányukról s magas süvegükről. Széles, rezes kard lógott az oldalukon s csákány villogott a kezükben.

A levélvivő ember bámulással vegyes megdöbbenéssel nézte a völgyben tanyázó csoportot. Hisz az a hire járt, hogy az egész felvidék csöndes már, sehol senki mocczanni, kukkani sem mer, ha bőrét nyuzza is le a német. Honnan termett hát elő ez a fegyveres csoport?

A jezsuita postása megvakarta füle tövét. Hüüm! Furesa, hogy az emberek megint mozogni kezdenek. Valami készül megint. De hát oly titokban készül, hogy még a tisztelendő atyák sem tudnak felőle semmit. Na, lesz az meglepetés a kassai priorra!

Kissé jobbra fordult s a hegy oldalán akart áthaladni.

Alig ment azonban negyven vagy ötven lépést, midőn öt vagy hat ember előugrik a bokrok közül s nyakon ragadja őt.

— Hej, ficzkó, hová? — kiáltott a kis csapat vezetője, öszbe csavarodott bajuszu, marczona, katonás vén ember.

Hiába szabadkozott a jezsuiták embere, hogy ő békésjáratu szegény ember.

— A békésjáratu emberek számára ott az ország utja, — felelt a katonaviselt öreg. — Aztán miért akartál ott félrevonulni a sűrűbe? Miért nem mertél tovább menni itt az ösvényen?

— Oh, jaj! — mentegetőzék amaz, — az ilyen magamfajta szegény ember nem szeret hadi néppel találkozni, főkép mikor sürgös dologban jár.

— Meghiszem azt, hogy sürgös! — felelt rá a vén katona. — A kémeknek mindig sürgös dolguk van.

A legények mindjárt hozzáláttak a motozáshoz. A fogolynak hideg borzongás futott át hátán. Hátha a levél, melyet visz, csakugyan hadi dolgokról szól, valami titkos tudósítás, a mi sajátkép nem is a kassai priornak, hanem a kassai generálisnak szól? Ha megtalálják nála azt a levelet,

ugy felkötik a legelső fára, hogy elfúj talpa alatt a szél!

Remegett egész testében. A katonaviselt vén ember, mint affélében jártas, osztogatta az utasításokat.

— Na most még csak a kucsmáját hadd lássuk. Én már három ispiont fogtam el életemben, a ki mindegyik a süvegében hordta a levelet s a lába szárában az eszét. Hadd lássuk, furfangosabb-e ez a ficzkó?

S rögtön maga kezébe vette és elkezdte fölfejteti a báránybörkucsmát. Csakhamar rá is akadt a levélre.

— Ugy-e, mondtam? — kiáltott föl diadalmasan. — Üssön a tüzes istennyila a labancz fajzatába! Kinek viszed azt a levelet?

— Olvassa el kegyelmed s láthatja, — felelt daczosan a nyaggatott. — Pap irta, papnak küldi; mi köze hozzá kegyelmednek?

— De köze lesz majd a nyakadhoz a hóhérnak, ilyen amolyan gézengúz kölyke! — rivalt rá mérgesen a vén kurucz katona. — Vigyétek csak a kapitányhoz. Az majd el tudja olvasni az irást.

S két ember közre kapta a szerencsétlen levélvivőt. Egy darab kötelet kerestek elő hirtelenében, — még most ugyan csak a kezére.

— Hanem majd jó lesz a nyakára is, — vélte az öreg katona.

Ugy aztán hátrakötött kézzel elkisérték a tábortüzhöz, hol a csapat vezére földre terített farkasbörkaczagányon hevert. Egyébkint nem sokkal különbül volt öltözködve, mint hadi népe. Durva, sötétkék karazsia posztó dolmány, hasonló nadrág, piros kordováncsizma s kopott báránybörkucsma hosszú sastollal. Kissé fölemelte fáradt fejét, a mint azt az embert elejébe vezették. Átvette a levelet, feltörte, elol-

vasta a pattogó láng mellett, aztán sokáig elmerengve maradt; kezében tartotta a levelet, de szemei nem a betükön jártak, hanem a tüzre meredtek.

Néhány perczig némán álltak körülte emberei, várva parancsszavát. Végre megszólalt egyik azok közül, kik a levél hozóját kísérték s a fogolyra mutatott.

— Fölakaszszuk, uram ?

— Nem, — szólt a vezér. — Adjatok neki egy ital bort a nagy ijedtségre. Köszönettel tartozom neki a levélért. Nem fizetek hálátlansággal.

Aztán a még mindig remegő emberhez fordult.

— Na, nem volna kedved közénk állni ? A Rákóczi fejedelem népe vagyunk. Jön az urunk Nagy Lengyelországból s itt hozza a szabadságot szegény árva hazánknak.

Nagy kiabálás, fegyvercsörgetés tá-

madt arra. Erdő, hegy viszhangzott az éljenektől s mint a mennydörgés, tompán húzódott el a halmokon a harczi kedv riadása. Még a tűz is úgy látszott, mintha vidámban pattogna.

A jezsuiták hirnöke megdöbbenve, sápadtan nézett a kaszáit, lándzsáit csörtető, rivalgó tömegre.

— Hallod, fiam? — szólt a vezér. — Te a karancsi kastélyból jössz; ott valaha bátor legények laktak, a kik nem maradtak utolsóknak, ha férfi kellett a gátra. Hallod? A kard ki van már huzva hüvelyéből. Nem mi magunk vagyunk. Mindenütt fölkel a föld népe. Husz taluban verik félre ma éjjel a harangot; holnapután negyvenben. Mint az árviz nő a seregünk, minden ember ott hagyja az ekét, kapát s összegyül az erdőbe. Rákóczit várjuk.

A vezér intésére föloldták a fogolynak összekötözött kezeit.

— A mit itt látsz, az csak egy kis csapat, — folytatá a vezér. — Tizennyi áll már a lengyel határon, másik tizennyi utban van s egy hét alatt egész Zemplén, Bereg, Ung talpon áll. Már a Tiszán tul is mozognak. S a mint bejön Rákóczi, százennyien leszünk egyszerre. Fölkel az egész ország. A szabadságért!

A karancsi kastélyból való ember még mindig félelem és bámulás közt lebegve, kábultan nézte e fegyveres tömeget s még kábaltabban hallgatta a csodálatos szavakat.

A szabadságért!

Ugy érezte, mintha vére pezsegne s mintha karján kifeszülnének az izmok.

— Ej, mit bánom én! — szólt végre. — A háboru nem rossz mesterség. S ha már vágni kell, hát inkább a németet, mint a magyart.

VI.

Ágota szunnyadozott.

Nem az a csöndes, nyugodt álm volt ez, mely a boldogok pilláira ereszkedik, hanem az a zürzavaros, nyugtalan szendergés, mely után a test is, a lélek is gyakran még fáradtabban ébred föl, mint ahogy elaludt. Csak az a perczekig, óranegyede-kig tartó tompa kábultság ez, melyből a szendergő minduntalan fölriad.

A fiatal leány szívéhez kap. Lázasan dobog az. Álma oly ijesztő volt s most az ébrenlét még jobban növeli. A fölriadt képzelet rémképeket rajzol elébe s úgy érzi, mintha valami kikerülhetlen veszedelem függne a feje fölött, mintha ereszkednék már le rá és nincs ereje, hogy föltartóztassa.

Keble elszorult. Érzi mellén a nehéz

nyomást s megtörli izzadó homlokát. Nem tudja tisztán, álmodik-e még, vagy már ébren van.

A hold bekandikál az ólomkarikás, homályos ablakon s derengő világa még jobban fölizgatja a képzeletet s kísérteties alakokat rajzol a falra. Majd fehér apácák huzódnak ott át s hideg borzongás rázza a fiatal leányt ágyában. Majd aztán egy koporsó tűnik föl ott, fehér szemfedővel leterítve.

Ágota jéghidegséget érez szive körül. Behunyja szemét, hogy ne lássa a rémlátományt. De akkor is megjelenik az. Egy pillanatra szétfoszlik, aztán megint előtűnik, mintha varázshatalom fűzné össze szét-tépett szálait.

A máskor oly bátor, büszke leány félénken huzódik össze ágyában s fejére vonja a takarót. A láz erőt vett rajta s megfosztja bátorságától. Forróság és jég-

hidegség futnak át testén váltakozva s egymásba kulcsolt ujjai hevesen reszketnek.

A legerősebb lelkek sem valának mentek ama korban a babonától. Hősök, kik a esatamezön, a legiszonyubb öldöklés közepett, soha sem ismerték, mi a félelem: elsápadtak, remegtek egy képzelt kísértettől. Egy tánczó árnyék a holdsugárban rettenetesebb volt, mint egy ellenséges hadsereg. Férfiak bátorsága megtört az éj borzalmaival szemben. Hogyne egy nőé?

Egy fiatal leányé, ki e perczen végtelen sulylyal érzi elhagyatottságát. Egyedül áll, egészen egyedül e kerek földön.

Lázasan égő fejét kiemeli a takaró alól s még egyszer a szemközti falra tekint, hol a holdvilág s a képzelet játéka a koporsót mutatta neki, de most egy vitézi alakot lát a koporsóból kikelni, fénylő pánczél a mellén.

— Simon! — sikoltott a leány a leghevesebb lázban, félig magánkivül.

S egy perczig hallgat, mintha feleletet várna rá, mintha elfeledte volna, hogy mértföldek, országok választják el őket egymástól.

Nem felel más hang, csak a tompa, lassu recsegés, a mint a szu^o örli a fát valami butordarabban. Az éj csöndjében oly félelmes hang az is. Olyanforma, mintha halkan az ajtót feszegetnék.

Ágotának elszorul lélegzete. — Oda figyel. A recsegés erősebb. Ez nem a szu. Valóban az ajtót feszegetik.

A leány föl akar sikoltani, de úgy érzi, mintha zsibbadtság kötné le nyelvét. Egész teste oly zsibbadt, alig bírja karját emelni.

A kétségbeesés gondolata villan át fején. Hirtelen körülpillant a félhomályban a szobán. Lázás szeme valami fegy-

vert keres. Egy tört, egy kést. Nincs semmi.

Az ajtó recseg, de az izmos, vaspántos tölgyfa nem enged. A leány fölszökik ágyából s térdre borul.

— Őrizz meg, istenem !

Lázasan izgatott képzelete a jelenből a múltba szökik. Az őrangyalokra gondol, kikről édes anyja beszélt. S már érzi maga körül szárnyuk suhogását.

Künn boszus mormogás hallatszik az ajtó előtt, megszűnik az ajtó feszegetése, távozó léptek dobbanása hangzik, azután mély csönd lesz.

Ágota még mindig térdel. Éjfél már rég elmúlt.

Ekkor hirtelen csörömpölve behull az ablak és süvöltve repül át valami a levegőn, magasan Ágota feje fölött. Megdöbbenve tekint föl a leány ; de most már

nem lát és nem hall semmit. Csak egy szempillantásig tartott az egész.

Aztán csönd következett újra, most már néma, zavartalan csönd hajnalig. De Ágota nem bírta behunyni szempilláit s csak hajnal felé sülyedt mély, kábult álomba, bágyadtságtól kimerülve.

Mikor fölnyitotta szemeit, már világos nappal volt. Az elmúlt éj rémlátásai csak álom gyanánt tüntek most föl emlékezetében. Ugy tetszett neki, mintha mind ezt csak álmodta volna.

De a mint pillantása az ablak felé fordult s látta a kitört üveget, újra valami megmagyarázhatlan félelem kezdte elfogni szivét.

Körülnézett s ime a tulsó oldalon a magas almáriomban furódva egy nyilat pillantott meg. Meglepetve, csodálkozva nézi. A nyíl már oly ritkaság volt ez időben, hogy háboruban egyáltalán nem s

csak még néha vadászaton használták. Honnan került ide e nyíl? Ki lőtte? Csak puszta, véletlen vezette ide vagy erre irányozták? Gyilkos szándékkal jött vagy valami üzenetet hoz?

Ágota észrevette, hogy keskeny papirszelet van tekerve a nyilvessző körül. Remegő, dobogó szívét sejtelem ragadta meg.

Oda futott, lecsavarta a nyilról a papirszeletet s hangos örömriadás tört ki kebléből, a mint megpillantotta a kedves betüket. Reá ismert; Simon írása.

Csak egy szó, de ez az egy szó elég volt arra, hogy végtelen gyönyörrel töltse be a leány szívét.

Ez az egy szó: „Jövök.“

VII.

Ezalatt a karancsi kastélyba is elhatott a fölkelés hire, hanem abban sem a kastély ura, sem a jezsuita nem talált semmi nyugtalanítót. Próbáltak már efféle paraszt csődülést máskor is; nem érdemel az komoly figyelmet. Egy csoport munkakerülő pór nép összeseregelt az erdőkben s azt hiszi, hogy fosztogatásból majd könnyebben él. S hogy annál inkább ráijeszsenek az uraikra, hát fölveszik a Rákóczi nevét, a kinek esze ágában sincs újra valamit kezdeni s örül, hogy valahol Lengyelországban elbujhat.

Szót sem érdemel az egész dolog. Egy kompánia katona szétveri az összes csöcseléket. Meg is indult már Kassáról is, Patakról is a katonaság s nemsokára megérkezik a hire, hogy a lázongók szanaszét

futottak. Maguk sem biznak ügyükben, mert a határszél felé huzódnak, hogy kolomposaiak hamarabb Lengyelországba menekülhessenek.

Igy szólt a tudósítás, mely a karancsi kastélyba érkezett, hanem azért mégsem lehetett tagadni, hogy izgatottságot szült az ott. Meglátszott az az arcokon.

Adorján urfi maga is izgatottá lett. Nem mintha félt volna. Földi anya szülötétől nem igen ijedt meg, sőt a sátántól is kevesebbet félt, mint a mennyire lelki atyja ohajtotta volna. Hanem mégis valami megmagyarázhatlan nyugtalanság vett rajta erőt. Nem szeretett erről a dologról beszélni. Haragosan szökött föl, ha valaki említette.

— Mesebeszéd, — szólt olyankor, öklét összeszorítva — haszontalan mesebeszéd.

Egy körülményt azonban lehetlen észre nem vennie. Néhány nap óta elma-

radoztak a kastély rendes látogatói, a szomszéd földes urak.

— Érzik a peccsenyészagot — mondta a vén kurucz Gergely.

Valami nyomottság érzete nehezedett az egész környékre. Olyan volt, mintha tikasztó levegőben élnének s mintha minden órán várniok kellene a zivatar kitörését.

A karanesi kastély ura többnyire magányosan ült most udvari káplánjával az asztalnál s mogorva boszusággal hajtogatta föl a kupákat egymás után. Néha körülment az udvaron, megnézte a falakat a lőréseket, szélesebbre ásatta az árkot. Mindebből azt kellett gyanítani, hogy bár nem szól, de mégis tart valami véletlen megrohanástól.

A lovakat, a kopókat, agarakat meg sem tekintette. Mikor kedvencz agara vihogva, ugrálvajött elejébe, fölrugta. Komor, boszus volt; nem talált örömet semmiben.

Ha Ágota az asztalnál ült, olyankor még komorabbnak látszott Karancsy Adorján. Szótlan lehajtott fejét csak ritkán emelte föl, hanem olyankor két fenyegető szikra lövelt két szeméből a leány felé.

Ágota nyugodt maradt. Nem remegett most már semmitől. Szive fölött hordta a talizmánt, mely erőt, bizalmat adott neki. Az a szó volt ez, melyet Simon irt: „Jövök.“ Kitől remegne még Ágota, ha Simon jön?

Pedig más mindenki megdöbbent attól a két fenyegető szemtől. Mindenki félenken huzódott félre Karancsy Adorján elől, a szolgák kitértek utjából s úgy látszott hogy Péter Medard maga is kerüli.

A jezsuita s a kastély ura kölcsönösen gyanakodó pillantásokkal méregették egymást. Ugy látszott, mintha mind egyik kitalálni akarná a másiknak gondolatát s elrejteni a magáét. Szemeik ritkán talál-

koztak, csak lopva fürkészték egymás arcán a vonásokat. Csak egyszer este szólt, a mint a vacsorától fölkeltek, szemeit fenyegetőleg a káplánra függesztve, Karancsy Adorján :

— Atyaságod hirt vár Kassáról ?

A jezsuita arcát sötét láng borította el. A büszke férfi ajkába harapott ; restelte, hogy alattomoskodáson kapják rajta s tördöféshez hasonlót érzett. Első küldöttje a levéllel együtt elveszett : vajjon nem került-e az a levél a Karancsy Adorján kezébe ?

Büszkeségén, önbizalmán rést tört ez a gondolat s meglátszott szemének tekintén, hogy e pillanatban nem képes teljes erővel föntartani felsőségét.

Karancsy Adorján észrevette. Megrázta fejét, mint a szilaj paripa, mely urát ledobni készül. Elég soká türte a pap ha-

talmaskodását ; Karancsy Adorján most érezni kezdte, hogy ő kerekedik fölül.

— Uj utasítást vár talán kegyelmed ?
— szólt hetykén. — Olyan időket élünk, mikor könnyen változhatik az emberek szándéka s csak az a miénk, a mit markunkban tartunk.

Páter Medárd igyekezett visszanyerni komoly felsőségét.

— Nem értem kegyelmedet, — szólt hidegen.

— Páter Medárd, — viszonzá Karancsy Adorján s komor, gyanakvó szeme szinte átszögezte a jezsuitát, — mi soha sem értettük jól egymást. Ki biztosít engem, hogy Simon meghalt ?

— S ha csakugyan élne is ? — szólt a jezsuita ; — nos akkor ?

— Akkor, — viszonzá Karancsy Adorján s még összébb huzta komor szemöldökeit, — akkor jöhetne oly idő, hogy az

egyház jónak látná az eltévelyedett bárányt befogadni kebelébe ; mert hiszen nagyobb az öröm egy megtérő bűnösön, mint kilenczvenkilencz igazon.

— Nos aztán ?

— Aztán meglehet, hogy a bujdosó is megunja a csavargást, a számkivetést s egyszerre megvilágosítja értelmét a szentlélek, mint énnekem. Miért ne látná be Simon is, hogy jobb a papok kenyere s jobb a király köpönyege alá huzódni, mint ázni, fázni, éhezni ? Az egyház nem fukarkodik az ígéretekkel.

— Kegyelmed fél, hogy meg kell osztozni bátyjával ?

— A király nem veheti vissza, a mit ideadott, — viszonzá mogorván Karancsy Adorján, — s gondolom, az egyház sem veheti el senkitől a feleségét.

— A feleségét ?

— Azt.

A jezsuita megdöbbenve tekintett a kastély urára. Nem értette, hogy mit akar mondani.

— Páter Medárd, — szólt akkor Karancsy Adorján s fenyegetőleg nyjutotta ki izmos karját, — én tudom, hogy meg akarnak csalni. Tudom, és a szerint gondoskodtam. Itt a kulcs az Ágota hálósobájához. A vas reteszt, melylyel belülről betámasztja, elfürészeltém. Csak egy nyomás kell hozzá s kinyilik az ajtó. Akar e most megesketni minket ?

A fiatal jezsuita arcza halálsápadttá vált.

— A mire kegyelmed készül az gyáva aljasság! — lihegé csaknem fuldokolva.

Szeme villámokat szórt; önkénytelen kinyujtotta kezét s oldalához kapott, mintha a kardot keresné ott. E pillanatban fölébredt benne a lovag, a nemes ember, fenyegetőleg lépett Karancsy Adorján felé s oda vetette arczába a meggyalázó szót:

— Gyáva, nyomorult!

A kastély ura nyersen föl kaczagott.

— Te mersz dacolni velem? — szólt aztán kevélyen. — Csak egy kezemet kellene kinyujtanom s összemorzsolhatnálak. Te mered szemembe vetni a gyáva szót? Te, a ki szoknyába bujtál, hogy bőrödöt biztosítsd a kardvágás ellen! Te!

Az ifju pap ezalatt teljesen visszanyerte önuralmát s a hideg fenség tudatával szólt:

— Az öltöny, melyet viselek, tiszteletet követel. Őrizkedjék kegyelmed megsérteni azt. Tisztelet tárgya az a legbüszkébőknek s leghatalmasabbaknak is. Mert meg van írva, hogy az Uré a hatalom és dicsőség s azoké, a kik őt szolgálják.

Karancsy Adorján komoran hallgatta. Megkísérlette még egyszer nyersen föl kaczagni, de már nehezen ment. Az a csüggedt, leverő érzés, mely már napok óta

környékezte, lenyomta benne a féktelen szilaj daczot. Valami babonás félelem szállta meg a vakmerő ifjut. Nem bírta kiállni a jezsuita nagy fekete szemeinek sötét tüzét s félrefordította fejét.

A jezsuita egy perczig hallgatva nézett rá, aztán ünnepélyes hangon folytatá:

— Sokan fölemelték már az Úr ellen kezüket s mindannyian önmagukat sujtották vele. A porszem akar ellenállani a mindenhatónak? Karancsy Adorján meg akarja változtatni, a mi örök idő óta elvégeztetett? Karancsy Adorján azt hiszi, hogy győzedelmeskedhetik azok fölött, kiket az isten maga vesz oltalmazó paizsa alá?

A csodálatos varázscsengésü hang e pillanatban csaknem földfelettinek tünt föl, míg a sápadt arczon valami lázas ihlettség ömlött át s a nagy ragyogó szemek mozdulatlan tekintettek a kastély urának arczára.

— Borulj a porba, gyarló bűnös ember!
— csengett a csodálatos, hatalmas hang.
— A kit keresesz, azt nem találod. Használhatsz hamis kulcsot, betörheted az ajtót; a kit te keresesz, az védve van az Ur hajlékában. A kápolnát választotta menedék helyül. Az isten karja megelőzte a tiédet. Mered üldözni egész az oltárig?

Karacsy Adorján elsápadt s reszketés futott át egész testén. Mindez oly csodaszerűen hangzott, hogy még e dölyfös, vad lélek is megalázódva ismert benne az isten ujjára.

Mogorván, lehajtott fejjel állt ott a pap előtt; eddig soha nem ismert szorongás fogta el szivét s ijesztő képek villantak át agyán. Abban a korban még a hitetlen is félt a pokoltól.

A mély, megrendítő hatást, melyet szavai szültek, jól látta a jezsuita. A szilaj ember megtörve áll előtte. De még nem

elég még jobban meg kell hajtani térdét. Most az első megrázó benyomás sulya alatt kell meghajlitni e kevély térdet.

— Most! — suttogá magában a jezsuita.

S még magasabbra emelte föl fejét a diadal tudatában.

Ez a percz, mely a hitetlent végkép megtéríti s ez az a percz, mely Ágotát szabaddá teszi, — gondolta magában.

Szeme még jobban ragyogott, arca még inkább átszellemült s hangjában elragadó lelkesültség rezgett. E pillanatban valóban azt hitte, hogy a mit cselekszik, csak isten dicsőségére cselekszi.

— Jöjj és lásd magad! — szólt, kezével érintve a kastély urának vállát.

Karancsy Adorján némán, gépiesen követte, mintha egy felsőbb hatalomnak engedelmeskednék.

VIII.

Csak a kis ezüst lámpa égett a kápolnában. Sárgás világosság derengett az oltár körül ; az előtérben, a hol beléptek egészen homály uralkodott.

Oly halkan léptek be, oly zajtalan, hogy az oltár lépcsőjén térdelő leány észre sem vette.

A jezsuita a kastély urának vállát érintette ismét s némán mutatott a térdelő leányra. Ott álltak a falhoz lapulva, szótlan. Csodálatos érzések viharzottak át Adorján lázasan fölizgatott lelkén. Szeme majd a térdelőre tapadt, majd megint komoran maga elé meredt a talajra. Soha hasonló meghatottságot nem tapasztalt még éltében a szilaj, nyers férfi. Az uralkodó érzés háborgó lelkében most a félelem volt, a rendkívüli, csodálatos körülmények által

felköltött félelem; az a sajátságos érzés, mely mintegy elzsibbasztja egész testét, lelkét s hajlandóvá tette őt leborulni a porba ama fensőbb hatalom előtt, melyet csak ekkor kezdett igazán sejteni.

És még habozott meghajtani térdét. Eszébe jutott, hányszor térdelt itt képmutatóan, hitetlen. És most! Nem merté föl emelni szemét az oltárra.

A jezsuita éles pillantása ezalatt folyvást rajta függött. Páter Medard minden moczczanására, arczának minden vonására figyelt a mennyire csak láthatta a félhomályban. Láta mellének hullámozó emelkedését, kezeinek reszketését.

— Az Ur hatalma munkálkodik benne,
— gondolá a jezsuita.

E perczen a félig nyitva hagyott ajtón át trombitaharsogás hallatszott be a kápolnába, tompán, mint valami távolról jövő viszhang, mely boltozatról boltozatra odább verődik.

Karancsy Adorján, mint valami álmából fölriasztott vadállat, fölugrott. Szokatlan hang volt az itt, szokatlan dolgot kellett jelentenie. Karancsy Adorján hirtelen megfordult az ajtó felé.

A jezsuita a kirohanni akarónak vállára tette kezét, mintegy szótlan marasztva. De emez, mint könnyü pelyhet rázta le magáról azt a kezét. Kirohant.

Páter Medárd tántorogva támaszkodott a falhoz. Érezte, hogy a döntő pillanat elröpült.

— Az Ur nem akarta megtérését! — mormogá magában lázasan.

A trombitaharsogásra az oltár előtt térdelő leány is megfordította fejét. Zavartan nézett körül. Ugy rémlett neki, mintha lépteket is hallott volna itt a kápolnában. De nem látott senkit. A jezsuita a falhoz húzódott egy oszlop mögé.

Meg-megszakitva, ismét hangzott a

trombitaharsogás. E hang nem a kastély udvaráról, hanem távolabbról jött, — kívülről.

Valaki áll a kastély előtt. Valaki bebocsáttatást kér. Jó barát vagy ellenség? A trombitaharsogás csak hadi csapat érkezését jelentheti. A leánynak szive hangosan kezdett dobogni.

Simon üzenete jutott eszébe: „Jövök.“ Ah, ha Simon jön most igazán! Ha az ő trombitái harsognak a kapu előtt!

Kis kezét hevesen dobogó szívére szoritotta. Azt hitte, keble pattan szét.

Igen! Ez Simon lesz! Ágota nem csalódhatik. Ágota érzi, hogy Simon közel van. A szerető szivek babonája az, hogy megérik egymást.

Lelép az oltártól s lázasan terjeszti ki karjait, mintha megölelni akarná a visszatérő kedvest. Nem tudja, elébe fusson-e. Ugy szeretne rohanni, repülni.

De akkor hirtelen megáll. Eszméletére jön helyzetének. Hova futna? Itt biztonságban van; ott künn, ki tudja? Eszébe jut Adorján dühe, féktelen szenvedélye. Remegve huzódik vissza az oltárhoz.

De csak egy pillanatig remeg önmagáért; a másik perczen már Simonért remeg. Mi történik vele? A hazatérőt nem fogadja tárt kapu, nem fogadja testvéri ölelő kar, hanem gyilkos fegyver, dühös ellenség.

— Ah, istenem! — sikolt föl a leány kezeit tördelve.

Ujra elhagyja az oltár lépcsőjét, hogy kirohanjon, hogy a két testvér közzé vesse magát, a villogó kardok közé. Testével akarja föltartani a Simonra mért csapást.

A jezsuita komor, sötét szemmel nézte az oszlop mögül a lázasan küzködő leányt. Egy pillantás e lángban égő arcra elég volt, hogy belásson Páter Modárd a leánynak lelkébe.

Szomoruan nézte a leánynak arcán az öröm elragadtatását s az ijedtség gyötrelmét. Megtapogatta saját szivét; e pillanattól kezdve keménynek kell lennie. A kötelesség parancsol, az egyház érdeke.

S elébe lépett a leánynak.

— Álljon meg. Nem az jött, a kit kegyed várt. A száműzöttek nem térnek vissza trombitaharsogással.

A leány lesujtva állt meg. Pihegő keble lázasan hullámozott, ajkát nem bírta szóra nyitni; csak szemei tekintettek ijedten és esdőleg Medárd atyára.

— Ne féljen tőlem, — szólt a jezsuita komolyan, — azt ígértem kegyednek, hogy oltalmazni fogom. Megtartom, a mit ígértem. Bizzék bennem. Isten után én leszek oltalmazója.

Ágota még mindig szótlán, ijedten állt a kápolna közepén s a mint föltekintett a jezsuita arcába, úgy látta, mintha

annak fénylő fekete szemét fátyol boritná s mintha arcának vonásain valami szobor-szerű merevség uralkodnék. Mintha minden izmot összevont volna az agyra és szivre nehezede akarat ereje.

Hangja is máskép hangzott mint egyébkor; tompán, érzetlen.

— Isten megmutatta kegyednek az utat, melyet követnie kell. Ne tántorítsa el attól sem fenyegetés, sem csalfa remény. A kit várt, azt hiába várja, nem látja többé az életben. Tekintsen az isten mutató ujjára; a zárda kapuja nyitva áll a kegyed számára menedékül.

A leány nem felelt. A lázas pirosság eltűnt már arcáról s halálos sápadtság váltotta föl; szemei félig lecsukódtak. Ugy állt ott megtörten, némán.

— Ma még nyitva áll kegyednek a menedékhely kapuja, — folytatá a jezsuita; — de egy év, egy hónap, egy hét mulva,

ki tudja? A trombitászó, mely kegyedet fölriasztotta, jó barátaink érkezését hirdeti. A császár hadi népe kér bebocsáttatást.

A leány kissé fölemelte halvány fejét.

— De kegyelmed is csalódhatik. Nem lehet-e más is a kapu előtt?

Még egy bágyadt remény szikrája szállt föl a leány szívében. Hiszen ő tudta azt, a mit más senki sem tudott! Ő tudta, hogy Simon itt járt; ő olvasta, a mit irt. Simon jön!

A jezsuita éles szeme fürkészőleg nyugodott Ágota arcán. Aztán komolyan szólt.

— Nem csalódom. A császár hadi népe. Ismerem trombitáik harsogását, tudtam jövetelüket; én magam kértem a kassai generálistól ezt az öresapatot. Most itt vannak. Karancsy Adorján meg nem tagadhatja tőlük a bebocsátást. A császár hiva a császár katonáitól! E perctől kezdve nincs többé kegyednek mitől félni. Én

kegyedet felséges urunk oltalma alá helyezem.

Ágota igyekezett elfojtani heves fölnindulását. Nyugalmat akart színlelni, hogy félrevezesse a jezsuita fürkésző szemeit. Ugy akarta mutatni, mintha most megnyugvást találna; de jól tudta, hogy ami most következik, az a börtön folytatása lesz, csak a tömlöcztartó változik.

Ha az a vigasztaló, biztató szó nem érkezett volna Simontól, meglehet, hogy Ágota csüggedt lelke elfogadta volna a végső menedékhelyet, melyet Medárd atya kínált neki. A zárda igen jó hely azoknak, kiknek számára nincs többé az életben remény. — De most, mikor Simon jön, mikor a leány forró vágya azt hiszi, hogy minden nap, minden órán megérkezhetik, most borzad Ágota a zárda gondolatától. Nem; most semmi áron sem hagyja el e helyet!

A jezsuita talán leolvassa arczáról e gondolatot, mert sürgetőleg, csaknem lázasan szól.

— Ne mulassza el a kedvező pillanatot. Isten különös segélyét küldte kegyed számára. Ne taszitsa el kezemet. Itt állok, szolgája, barátja, oltalmazója kegyednek.

— Félre, nyomorult! — dörgött egy dühös hang.

Karancsy Adorján rohant vissza a kápolnába.

IX.

Dühtől szikráztak a kastély urának szemei s kezeit görcsösen ökölbe szoritotta.

— Félre, nyomorult! — ismétlé, eltaszítva Páter Medárdot.

Aztán megragadta a leánynak a kezét.

— Engem nem csaltok meg, — rivalgott böszülten. -- Még ur vagyok a saját

házamban. Enyim e kastély és én parancsolok még falai közt. A hivatlan vendég előtt zárva maradt a kapu; odább mehetnek.

— Hogyan? — kiáltott föl Páter Medárd; — kegyelmed nem bocsátotta be a császár hadi népét?

— Nem. Nem akarok fogoly lenni a saját kastélyomban.

Páter Medárd hüledezett.

— Hisz ez lázadás. Meggondolta kegyelmed, hogy fejével játszik?

— Mindent meggondoltam, — viszonzá Karancsy Adorján. — Mit tudom én, hogy kik voltak? Éjjel jöttek, hivatlan. Németeknek mondták magukat s lehetek zshiványok, portyázók, kuruczok. Sok mindenféle csöcselék csavarog most az erdőkön.

— Karancsy Adorján uram, — szólt a jezsuita összeszedve egész lelki erejét s még egyszer megkisérelve az elveszett felsőség visszanyerését, — a kegyelmed ment-

sége üres kifogás, melylyel senkit sem fog elámitani. Kegyelmed felelős ő felsége hivei előtt azért, amit cselekedett.

— De nem kegyelmed előtt, — viszonzá harag és kevélységtől puffadt képpel Karancsy Adorján. — Mióta fordult föl a világ s mióta akar a szolga urának parancsolni?

A jezsuita sáppadt arcza még sápadtabbnak látszott, a mint most a derengő lámpavilág reá esett.

— A szolga? — szólt vonagló ajkkal.

S lelkének egész büszkesége nagy, villogó fekete szeméibe költözött.

— A szolga, — ismétlé Karancsy Adorján. — A ki az én kenyereimet eszi, az én szolgám, legyen bár ruhája kék hajdudolmány vagy hosszú fekete talár.

Ugy látszott, mintha a fiatal jezsuita néhány perczig küzdene magával. A Bentivogli grófok nemes büszkesége vivott harczot

a szerzetes kötelesség szabta alázatosságával. Kezét mellére szoritotta. A grófi büszkeség elnémult, csak a szerzetes maradt itt s komolyan, csöndesen szólt:

— Ezen a helyen, a hol állunk, Karancsy Adorján, nincs ur és szolga. Ez itt az isten hajléka, a ki előtt mindnyájan porszemek vagyunk. Ne fertőztesse meg kegyelmed e szent hajlékot dölyfös szavakkal. Itt csak imádságnak van helye.

S a nélkül, hogy tovább egy pillantást vetett volna a kastély urára, az oltárhoz lépett, letérdelt s úgy látszott, buzgó imába merült.

Karancsy Adorján komor, megvető tekintettel nézte egy perczig, aztán reá kiáltott:

— Kelj föl, képmutató! Ismerem fajtádat s nem ámitasz el többé. Átlátok most már ravasz praktikáitokon s tettetett szenteskedéssel nem hályogozzátok be a szememet.

A jezsuita meg sem mozdult az oltár lépesőjéről.

— Föl onnan, ha mondom, képmutató !
— ordított Karancsy Adorján s az oltár felé közelgett.

E pillanatban Ágota vetette magát elébe s térden állva, könyörögve tartóztatta föl.

— Ereszsz engem ! — lihegett a dühös férfi. — Te is egyetértettél vele. Ki akartok játszani, rutul rászedni.

Eltolta magától Ágotát. De a másik pillanatban már visszarántotta őt.

— Megállj ! — lihegé. — Most kezeim közt vagy s nem hagylak többé kisiklani. Hallod ?

És lázas erővel szoritotta a leányt magához.

A jezsuita, ki fölállt, fenyegető hangon szólt :

— Ez az isten háza !

— Annál jobb, — kaczagott dölyfösen Karancsy Adorján; — elvégezheted mindjárt az esketési szertartást.

— Ne üzzön kegyelmed gunyt az isten nevével! — feddé a pap.

— Gunyt? ej, dehogy üzők! — viszonzá Karancsy Adorján lángoló arczezal, szikrázó szemekkel. — Nincs időm tréfálni. Ki tudja, nem jönnek-e vissza holnap ma esti vendégeim, vagy nem jön-e másik csapat? Labancz? Kurucz? Mozogni kezd a föld s nekem nincs időm várni, de van okom tartani jóbarátainktól ép úgy mint ellenségeinktől. Kegyelmed böles ember, kegyelmed érteni fog engem.

S kezével fenyegetéskép kardjának markolatára ütött.

— Láthatja kegyelmed, hogy minden furfangos mesterkedés hiába volt. A leányt markomban tartom s a mit én megmarkolok, nem szoktam kiereszteni. Végezze

kegyelmed hamar, adja reánk a törvényes áldást, hogy se a leányt, se a jószágot el ne vitathassa többé senki.

— Soha! — hangzék a Páter Medard válasza.

Ágota lázasan vergődött a keményen szorító kezek közt. Adorján oda hurczolta őt az oltárhoz.

— Most siess! — rivalt a papra s kezével ismét kardjára ütött.

— Soha! — felelt Páter Medard másodszor is.

A jezsuita arcza halálsápadt volt, de szilárd és bátor. Nagy fekete szeme ragyogó fényben égett.

Föllépett az oltár legfelső lépcsőjére s kinyújtotta karját. Különben is magas termete egy egész fejjel látszott most magasabbnak a szokottnál.

— Karancsy Adorján! — szólt csodálatos fenséggel, — a mindenható isten nevé-

ben parancsolom kegyelmednek, bocsássa el e leányt!

— S ha valamennyi ördög nevében parancsolod, még sem! — felelt dühösen Adorján.

E pillanatban valami tompa zörej hangzék, mintha a föld alól jönne. Ágota vette először észre s föl akart sikoltani. De a rémület már elzsibbasztotta nyelvét s csak halk, érthetlen, töredezett hang szállt el ajkáról.

A két férfi is megdöbbsent egy pillanatra. Adorján önkénytelen elbocsátotta Ágota kezét s kardjához nyult és kirántotta hüvelyéből.

A jezsuita leszállt az oltár lépcsőjéről s oltalmazólag állt a leány elé. Sápadt arcza elszántságtól ragyogott; rajongó lelke már a vértanuk közé képzelte magát.

Adorján zordonan állt előtte, szikrázó szeme a földre tapadva, kezében a villogó kard.

A jezsuita parancsolólag intett neki:

— Távozzál, szentségtörő! Hallod, hogy a holtak megfordulnak koporsóikban?

— Ámitás, — mormogá Adorján.

De keze reszketett, arcza elsápadt.

A zaj elnémult. A kápolnában nem hallatszott már semmi egyéb, csak a szivek lázas dobogása s a fuldokló lélekezés.

— Végezd, a mit parancsolok! — szólt Adorján zordonan.

S fenyegetve emelte föl a kardot a jezsuita fejére.

— Soha! — viszonzá az szilárdan.

S a mint Adorján kinyujtotta bal kezét, hogy ismét megragadja a leányt, Páter Medárd utját állta.

— Vissza! — kiáltott a dühöngőre.

Adorjánnak vérben forgott a szeme. Mint a vadállat, mely zsákmányára akar rohanni, egy lépést hátra szökött; megforgatta a kardot.

— Menj hát a pokalba! — szólt tajtékHzó ajkkal.

S a másik pillanatban keresztüldöfte Medárd atyát.

— Jézusom, vedd magadhoz lelke-
met! — sohajtott a fiatal jezsuita.

Szemei homályosodni kezdtek, tántor-
gott, s a mint Adorján visszarántotta kard-
ját, lerogyott. A vér sűrűn ömlött sebéből
s ömlött ki ajkán is:

E pillanatban ismét valami zörej
hangzék a sirkövek közt. Megmozdult a
nagy vörös márvány tábla a falon s kinyilt
mint valami ajtó.

Egy férfi lépett be.

X.

Két, három percz hosszáig némán
mozdulatlan állt a belépő, szeme a szörnyű
látványra tapadva.

A meggyilkolt az oltár lépcsőjén feküdt s még hörgött. Arczezal borult a köre s tátongó sebe nem látszott, csak a vér, mely lefolyt a lépcsőn. Ágota összeroskadva térdelt mellette. Adorján pár lépéssel odább állt, zordonan, földre sütött szemmel; a véres kardot még kezében tartotta.

Sem ő, sem Ágota nem vették észre a belépőt, csak midőn már egészen hozzájuk lépett.

— Ágota! — szólt és kitérte karjait.

A leány e hangra összerezszent, fölneézett és sikoltva vetette magát a férfinak karjai közé.

— Simon! Simon!

Hevesen átöleelve tartották egymást. Szólni egyikök sem tudott.

Az első pillanatban Adorján megrezzenve hátrált s reszkető kezéből majd hogy ki nem ejtette a véres kardot. Hanem aztán visszatért lelkébe a féktelen dacz, a gyü-

lölet, a düh; karjának izmai megint kifeszültek, szeme megint szikrázott. A vér látása, mint a fenevadat, csak még jobban felbőszítette.

— Mit akarsz itt? — mordult bátyjára. — Fejedre dijat tűztek. Elfognak, ahol megtalálnak. Miért nem maradtál lengyel földön? Miért tértél vissza?

Simon fölemelte fejét.

— Örökömbé jöttem vissza, Adorján. Örökömbé, menyasszonyomért.

— Öröködet elvesztetted, pártütő, — viszonzá öcsése; a király adományából birom e kastélyt s a király tett e leánygyámjává. Menj! Ne kívánd, hogy én szolgáltassalak át a hóhér kezébe.

Simon nem mozdult.

— Menj. Mit akarsz még? Ketten nem parancsolhatunk e kastélyban s ketönké nem lehet e leány. Menj! Látod

hogy kardomon vér szárad? Nem akarom a tieddel lemosni.

— Nem, én sem akarom a te véredben áztatni kardomat, — viszonzá szomoruan Simon. — Vitézek kardjával akarom azt összemérni, nem gyilkosokéval.

— Hah! — s Adorján szeme szikrázott, — ingerelni akarsz?

— Nem, csak megvetlek. Sorsod, melyet megérdemeltél, elér elébb-utóbb. Jól tudod, hogy mostantól fogva e falakon kívül, bármerre fordulsz, mindenütt ellenségre találsz. A nagy harcban, mely most kezdődik, egyedül állsz. Áruló a neved a mi táborunkban; gyilkosságért fognak üldözni a császáriak. Hová fordulsz? Oda vissza nem mehetsz, közénk nem jöhetsz. Nincs helyed sehol.

Komoran hallgatta e szavakat Adorján. Nem szólt, a földre sütötte szemeit

csak keményen összehuzott szemöldökei rezegtek.

— Maradj kastélyodban, — folytatá Simon; — nem követelem most vissza. Fényes nappal jövök el majd értte, lengő zászlókkal. s a kapun fogok zörgetni. Mint az árviz hömpölyög előre Rákóczi hada. Már átjött a fejedelem a határon. Fut a német. Fuss te is, míg az áradat ide nem ér! Bujj el a világ valamelyik szögletébe, hol senki sem ismer! Vidd el magaddal, a mit elvihetsz. Én üres kézzel megyek el innen s csak menyasszonyomat viszem magammal.

Adorján nyersen föl kaczagott.

— Csak menyasszonyodat? Derék ember vagy; Simon, hogy így el mertél jönni az oroszán barlangjába egy magad Derék ember, de örült. Hát a menyasszonyodat akarod elvinni? Várj csak egy darabig. Hadd hívok neked hozzá nászkiséretet.

S kezébe kapta az oldalán függő vadászkürtöt.

— Azt nem mered tenni, — viszonzá Simon s az oltár lépcsőjén fekvő holttestre mutatott. — Tanukat nem mersz hívni. Ne tartóztass föl. Bocsáss!

— Nem merem? — rikácsolá Adorján. — Éj, miért jártam én a jezsuiták iskolájába? Mi az, a mit Karancsy Adorján nem mer?

Hirtelen kinyitotta a kápolna ajtaját s belefújt a vadászkürtbe, hogy hangja harsogva futott át a tornáczon.

Nemsokára siető léptek dobogása hallatszott. A riadó kürtszó föllármázta a cselédeket.

Simon egy pillanatig bámulva meredt szemeivel öcscsére, aztán megnyomott egy rugót a márványlapon; a kötábla félrehozódott s megnyílt a titkos kijárat sötét ürege.

— Lépj oda be! — sürgeté Simon Ágotát.

De Ágotának nem volt már annyi ereje, hogy a titkos kijáratba belépjen. Aléltan össeroskadt.

Simon lehajolt s fölvette ölébe.

Már késő volt. Adorján villámgyorsan szökött háta mögé s elállta a titkos kijárat nyílását.

Eközben berohantak a kápolnába a fegyveres szolgák s az oltárhoz siettek urok mellé. Égő szövétnekeket hoztak magukkal s egy pillanat alatt meggyújtották az oltáron álló viaszgyertyákat is Kivilágítva állt most az egész kápolna.

Simon látta, hogy körül van fogva s kétkedés szállta meg, hogy karddal bir-e magának utat nyitni. Egy perczig mintegy előkészülni látszott a szörnyü csatára, egyik kezében kardja pihent, a másikban

Ágotát tartotta. Mozdulatlan állt; csak szemeit jártatta körül.

Látta, hogy mindnyájan mégdermedve, borzadva állnak ott. A jezsuita véres holtteste az oltár lépcsőjén, ez az idegen férfi itt, aztán a tátongó sötét nyílás, mely ugy látszott, mintha valami sir tátotta volna föl száját, mindez oly kísérteties látványt képezett, hogy a legbátrabbak is borzadoztak.

Adorján kinyújtotta kezét.

— Ott a gyilkos! — kiáltott Simonra mutatva.

Simon megdöbbenve nézett öcsésére. De Adorján nem engedett neki időt szólni.

— Rajta! — buzdította embereit; — kaszaboljátok össze a gyilkost!

S ő maga rohant előre villogó kardjával. A szolgák serege mind az idegenre támadt.

Hanem akkor egyikök, a vén kurucz, Gergely fölkiáltott:

— Hisz ez a mi urunk, Karancsy Simon ! Megálljatok !

Csákány, kard, lándzsa mind visszahuzódott egy szempillantás alatt.

— Én vagyok, Gergely ! — viszonzá Simon ; — én vagyok, öreg bajtársam ! Én vagyok, fiuk. Nem ismertek ?

Néhányan mereven bámultak reá ; de a kik ismerték még a régi időből, hangos örömmriadással üdvözölték.

Édes urunk ! Édes, kedves urunk ! — kiáltott Gergely.

Leborult, átölelte hajdani urának lábait, csókolta kezét, ruháját.

— Áldassék a mindenható ! — kiáltott lelkesülten.

Simon régi hivei, az egykori kurucz katonák, kört formáltak körülte. A többi cselédség habozva állt.

— Ide fiuk ! ide hozzánk, a ki nem kores fattyu ! — buzdította őket a vén Gergely.

Adorján tajtékzott dühében.

— Rajta! vágjátok le! — ordított.
Száz arany a királytól annak, a ki fejét veszi.

S vak dühhel rohant megint bátyjára.
Nem látott, nem hallott, csak vagdalkozott,
mint valami örült.

Már kapott egy csapást fejére. A vér
elborította arcát, szemeit. De csak örülten
vagdalkozott tovább.

Egyszerre csak hörögve tántorgott
hátra. Beleszaladt a Gergely kardjába.

Ajka még most is káromló szavakat
tördelt, midőn már a földre roskadt.

— Térjen az istenhez kegyelmed, —
inté a vén Gergely; az örökbíró széke
előtt áll nemsokára.

Már csak hörgött Adorján; szólni
nem birt; de vonagló arcán még most is
a makacs dacz és düh tükröződött.

Simon nem nézhette. A köny szemébe
tolult. Oda akart hajolni öcséséhez.

— Már vége, uram! — szólt a vén Gergely.

Kétszer vagy háromszor megrándult még keze lába a vonaglónak, aztán mozdulatlan, kinyújtózva maradt. Meghalt.

— Kitűzzük a zászlót, uram, a toronyra? szólt a vén Gergely.

Némán bólintott fejével Karancsy Simon.

— A szabadság zászlóját, — szólt aztán komolyan, ünnepélyesen; — a Rákóczy fejedelem zászlóját!

